Sedláčkova ulice v Plzni ve světle archeologického výzkumu
K podobě veřejných prostranství středověkých měst

Radek Široký – Ladislav Kaiser – Petr Kočár – Kateřina Nováková

Sedláčkova Street in Pilsen in the Light of Archaeological Research
On the Appearance of Public Spaces in Medieval Towns
Sedláčkova Street is one of the side streets in the historical downtown area of Pilsen, the centre of Western Bohemia founded in the 1290s. In 2001–2002 large-scale excavation was carried out; two rescue excavations were performed, yielding important results including knowledge regarding the character of public spaces. Throughout the foundation period, all the way until the mid-14th century, the whole street was modified by primitive paving, which had been only very unsystematically and irregularly renewed during the course of further development.

1. Úvod

Čtvrtý ročník konference Forum urbes medii aevi věnovaný uliční síti a parcelaci středověkých měst ukázal, že v rámci archeologického výzkumu středověkých měst ve střední Evropě je zatím jen malá pozornost věnována charakteru veřejných prostor. V souvislosti s uliční sítí se badatelská pozornost soustřeďuje především na studium podoby a proměn urbanistické struktury. **1)** Archeologické výzkumy Sedláčkovy ulice v Plzni patří k těm, které přinášejí zásadní informace nejen k proměnám urbanistické struktury města, ale umožňují rovněž sledovat charakter veřejných prostranství ve středověku.

1) Podobný obraz podává např. sborník věnovaný problematice náměstí ve středoevropských městech: Piekalski – Wachowski eds. 2000.

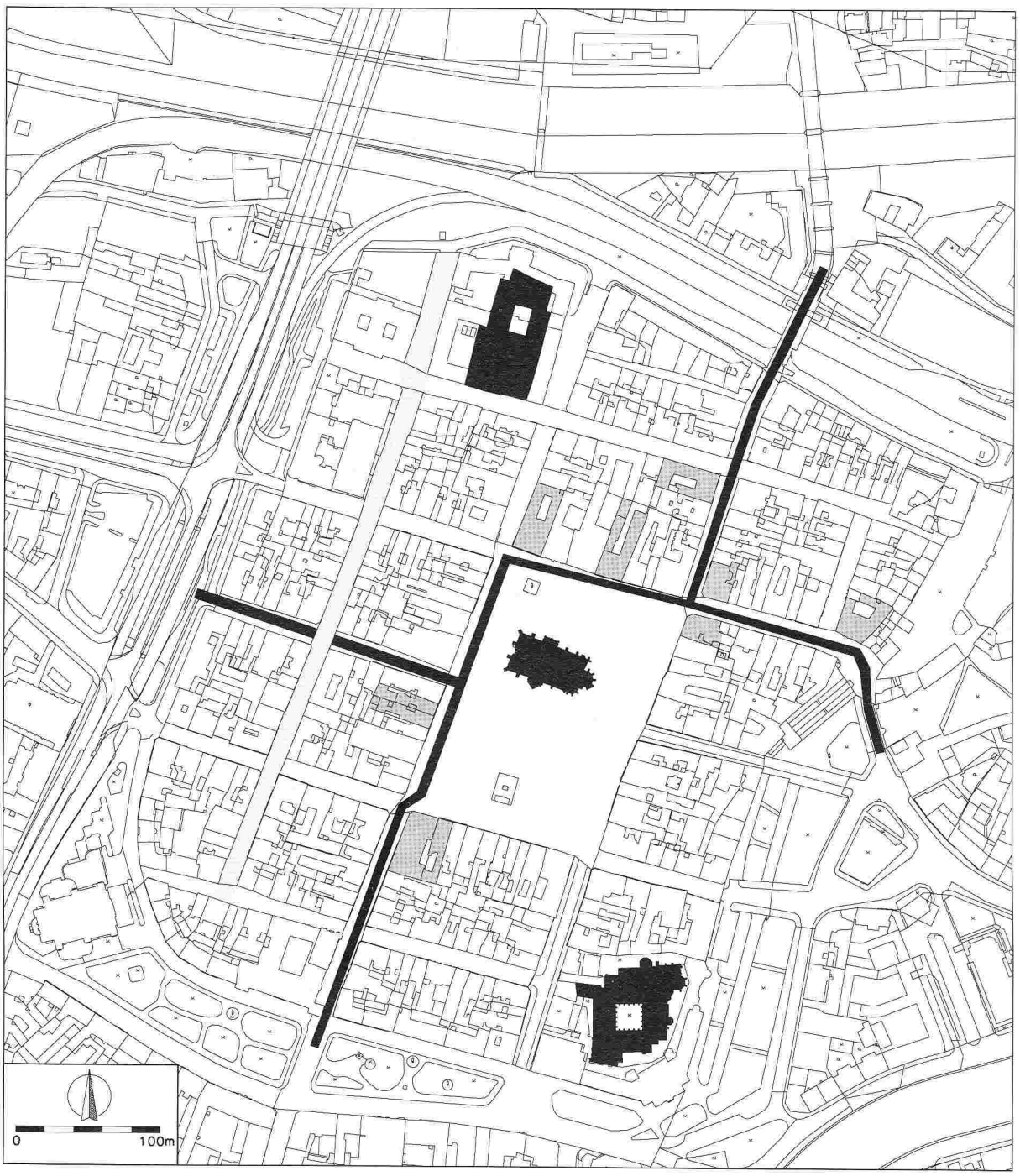

Obr. 1
Historické jádro města na mapě stabilního katastru. Vyznačena Sedláčkova ulice a rekonstrukce hlavních komunikačních tahů ve středověku.

Dnešní Sedláčkova ulice je součástí půdorysu historického jádra Plzně vyměřeného při lokaci města v 90. letech 13. století. Západně od náměstí prochází v severojižním směru celým půdorysem historického jádra (**obr. 1**). Zatímco na jižním konci k městskému opevnění nedospěla, na severní straně prochází v současné podobě až k okraji městského jádra. Nejsevernější úsek ulice probíhal podél dominikánského kláštera zrušeného josefínskými církevními reformami. Naproti klášteru se ve středověku v koutě městského půdorysu nacházel malý blok domů (Strnad 1909, 72). Při výstavbě barokního opevnění města po roce 1645 byla na jeho místě zřízena zbrojnice a státní špýchar (Frýda 1988, 4.). Na plánech z 18. století je v prostoru mezi klášterem a zbrojnicí při městské hradbě znázorňován vždy jakýsi, velmi pravděpodobně veřejný prostor (raně novověké plány města viz Široký 1998a, obr. 4–6). Dnešní podobu získal severní konec Sedláčkovy ulice v 19. a na počátku 20. století po zboření zmíněných historických budov. Dnešní stavba pedagogické fakulty (čp. 342) pochází z roku 1865, budova krajského soudu (čp. 21) byla postavena v roce 1902 (Líbal a kol. 1980).

Dnešní Sedláčkova ulice nikdy v minulosti nepatřila k důležitým městským komunikacím. V úseku mezi Solní a Riegrovou ulicí je ve středověku doložena koncentrace židovského osídlení, která pokračovala do příhradební části Solní ulice. Po vypovězení Židů z města v roce 1504 však toto specifikum zaniklo (srov. Strnad 1909, 70; Bělohlávek a kol. 1965, 51, 120).

2. Okolnosti, průběh a metoda výzkumu

Referované archeologické výzkumy byly vyvolány výstavbou inženýrských sítí, konkrétně rekonstrukcí vodovodu v celé Sedláčkově ulici a vybudováním nového horkovodu v její severní části. Vzhledem k předpokládanému značnému narušení historických terénů pokládkami recentních inženýrských sítí byl výzkum prováděn formou dohledu souběžně se stavebními pracemi. Všechny sledované výkopy byly označeny jako sondy, blíže zkoumány byly ovšem jen ty, kde byly zachyceny pozitivní archeologické situace. ***2)***

2) Předmětem této práce jsou pouze sondy s pozitivními středověkými situacemi reprezentativního charakteru.

Zjištěné fragmenty historických souvrství byly v profilech těchto sond kresebně dokumentovány v měřítku 1 : 20, sondy byly polohopisně a výškopisně zaměřeny. Převážná většina situací byla dokumentována fotograficky. V mezích možností byly historické vrstvy v maximální možné míře vzorkovány, přičemž byly odebrány všechny zjištěné artefakty a makroskopicky zřetelné ekofakty. V případě zřetelných rostlinných makrozbytků byly odebrány vzorky pro archeobotanickou analýzu, které byly podrobeny pylové analýze a rozboru makrozbytků. ***3)*** Keramické nálezy byly zpracovány v deskriptivním systému KLASIKER 1.0, přičemž byly přiřazeny třídám plzeňské středověké keramiky definovaným v rámci zpracování rozsáhlejších nálezových fondů. Morfologický popis byl proveden podle typářů sestavených na plzeňské středověké keramice. ***4)*** Ostatní nálezy byly zpracovány standardně, vybrané artefakty byly kresebně dokumentovány.

3) Protože frekvence makrozbytků byla poměrně nízká, byla pro jejich separaci použita metoda prosívání za mokra (wash over) v kombinaci s flotační metodou (Jones 1991; Van der Veen 1984). Preparáty pro pylovou analýzu byly připraveny standardní metodikou (Faegri – Iversen 1989).

4) O deskriptivním systému Nováček – Tetour 2003; Tetour 2005. Soupis tříd plzeňské keramiky a typáře morfologických znaků jsou dostupné na http://www.zip-ops.cz/keramikaonline.

3. Výzkum v roce 2001

Výzkum v roce 2001 probíhal v souvislosti s rekonstrukcí vodovodu v celé délce Sedláčkovy ulice. ***5)*** Trasa budovaného vodovodu sledovala linii staršího vedení a při přípravě výzkumu nebyla tedy předpokládána možnost rozsáhlejšího zachycení historických souvrství. Ukázalo se však, že výkop pro starší vodovod byl převážně proveden velmi úsporně a nedosahoval šířky vykopaných šachet označených výzkumem jako sondy. Vzhledem k tomu bylo možné po celé délce ulice historické souvrství sledovat v celkem 28 sondách z celkového počtu 51 dokumentačních bodů, nejčastěji v jejich západních či východních profilech (**obr. 2**). V jednotlivých šachtách byly historické vrstvy zachyceny nejčastěji pouze v jednom z profilů, situace byla vždy značně poznamenána výkopy pro recentní inženýrské sítě. ***6)***

5) Nové potrubí bylo pokládáno do trasy staršího vedení, v rámci výkopových prací byly hloubeny různě velké šachty, mezi nimiž byly prováděny protlaky.

Všechny pozitivní středověké situace měly shodné základní rysy. Nad podložím či vrstvou půdního typu byla zjištěna komunikační úprava terénu, na niž se ukládaly „sídlištní" vrstvy různého charakteru a mocnosti. V některých případech byly evidovány další mladší komunikační úpravy.

6) Podrobné výsledky výzkumu obsahuje nálezová zpráva: Široký – Kočár – Mikolášová 2002.

Obr. 2
Sedláčkova ulice. Celkový plán výzkumu v roce 2001. Dokumentované profily označeny šipkou. Plným kolečkem označen dochovaný půdní typ, prázdným kolečkem nedochovaný nebo silně poškozený půdní typ, trojúhelníčkem předlokační nálezy.

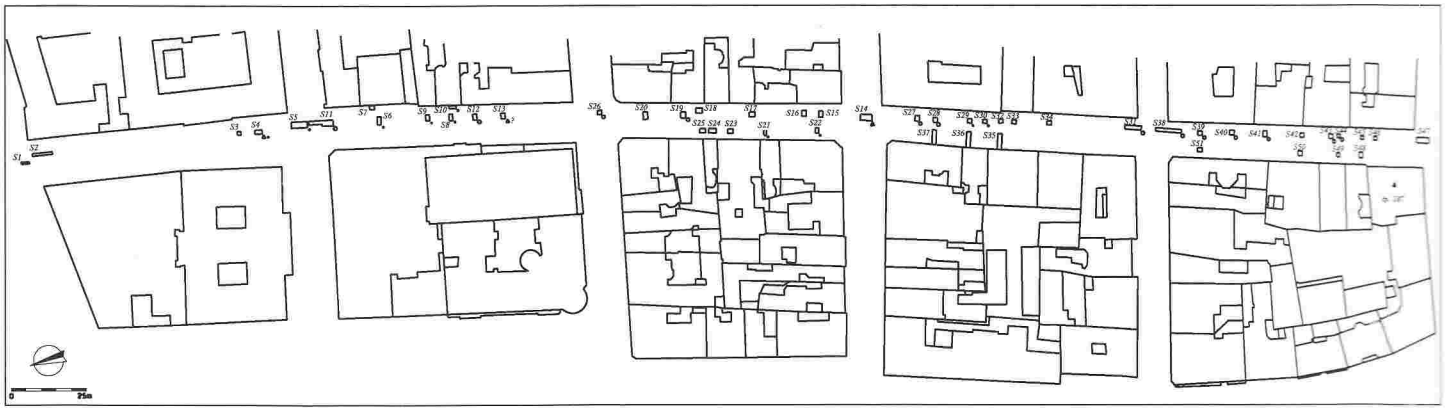

3.1. Úsek Sady 5. května–Veleslavínova ulice

Pozitivní zjištění byla učiněna jen ve dvou sondách 4/01 a 5/01 na jižním konci úseku.

V severnější sondě 4/01 (**obr. 3: 1**) byla nejspodnější vrstvou hnědá písčitá hlína s drobnými kaminky (0409), patrně lokálně specifický půdní typ. Do něj byl zahlouben bohužel jen částečně zachycený zahloubený objekt (0408A) s písčitou výplní (0408). Nad ní se uložilo písčité až jílovité souvrství, které obsahovalo různě četné stopy požáru, zlomky mazanice a uhlíky (0405–0407). To bylo částečně překryto vrstvou jílu (0403), nad níž následovala mocnější písčitá vrstva s kameny a balvany (0402) obsahující pískovou čočku (0404).

V sousední sondě 5/01 (**obr. 3: 2**) byl lokálně specifický půdní typ (0507) popsaný v předchozí sondě překryt důkladně zhutněnou dlažbou z oblázků (0506), jejíž povrch se nacházel v úrovni 311,90 m n. m. Na ní se uložila 30–40 cm mocná písčitá vrstva s četnými uhlíky a ojedinělými zlomky mazanice (0505) překrytá další písčitou úrovní (0504).

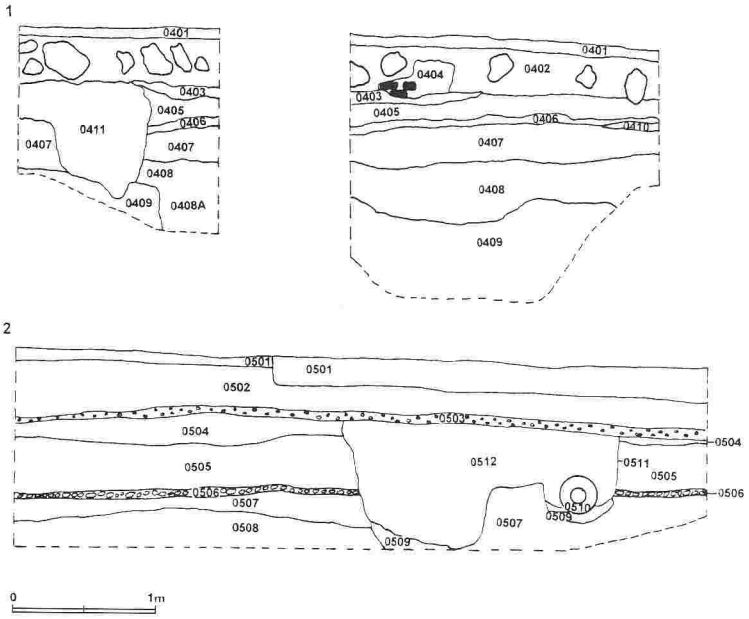

Obr. 3
Sedláčkova ulice.
1: Jižní a západní profil sondy 4/01.
2: Západní profil sondy 5/01.

3.2. Úsek Veleslavínova–Solní ulice

Nejlepší stupeň zachování archeologických památek byl zjištěn v úseku mezi Veleslavínovou a Solní ulicí. Všech 8 zkoumaných sond 6–9/01 a 12–13/01 bylo pozitivních, nacházely se při východní uliční čáře.

V sondě 11/01 před domem čp. 267 na rohu Sedláčkovy a Veleslavínovy ulice (**obr. 4: 1**) nasedala v úrovni 311,70 m n. m. přímo na podloží dlažba tvořená jedinou řádkou oblázků a valounů (1121). Na ní se uložilo cca 40 cm mocné písčité souvrství (1109, 1118, 1108), které bylo překryto další dlažbou z valounů se zhutněným povrchem (1105).

Navzájem podobné situace byly zachyceny v sondách 6/01 a 7/01 před domem čp. 268. V sondě 6/01 (**obr. 4: 2**) nasedala na půdní typ (0609) až 30 cm mocná vrstva mazanice a uhlíků (0607). Historické souvrství bylo uzavřeno vrstvami hlíny, které obsahovaly zlomky cihel (0604–0606). V sondě 7/01 (**obr. 4: 3**) byla nejspodnější identifikovanou vrstvou dlažba z oblázků a valounů (0710). Na ní se nacházela rovněž až 30 cm mocná vrstva mazanice a uhlíků (0706) překrytá pískovou vrstvičkou (0705). Nad nimi se opět nacházelo souvrství s četnými zlomky mazanice a uhlíky (0703–0704), které bylo uzavřeno převážně písčitými vrstvami (0702, 0708–0709).

V sondách 8/01, 10/01 a 12/01, které se nacházely před domy čp. 271–272, byla učiněna podobná zjištění. V sondě 8/01 (**obr. 5: 1**) nasedaly na půdní typ (0811) 2 vrstvy hlíny (0809–0810). Na nich se nacházela vrstva uhlíků s ojedinělými zlomky mazanice (0808), která byla uzavřena vrstvou oblázků (0807). Rovněž v sondě 10/01 (**obr. 5: 3**) nasedla na půdní typ (1004) vrstva písčité hlíny (1003). Další písčitá vrstva se vyznačovala vysokým obsahem uhlíků a hrud kvalitně vypálené mazanice (1001). Historické souvrství bylo uzavřeno prachovitou vrstvou (1002). V sondě 12/01 (**obr. 5: 2**) byl půdní typ (1201) zachycen jen ve východní části sondy. Dále k západu byl odstraněn a dlažba z oblázků a valounů tvořená jedinou zhutněnou vrstvičkou (1202) tu nasedala přímo na podloží. Na dlažbě leželo souvrství se značným obsahem uhlíků a hrudek vypálené mazanice (1203–1204), které bylo uzavřeno vrstvou písku (1205). Historické souvrství uzavírala písčitá vrstva (1206).

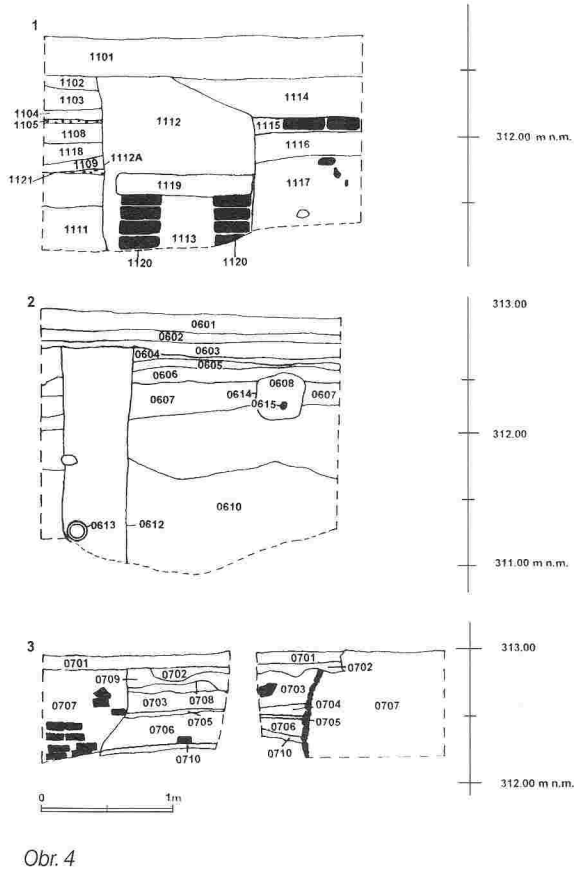

Obr. 4
Sedláčkova ulice.
1: Východní profil sondy 11/01.
2: Severní profil sondy 6/01.
3: Východní a západní profil sondy 7/01.

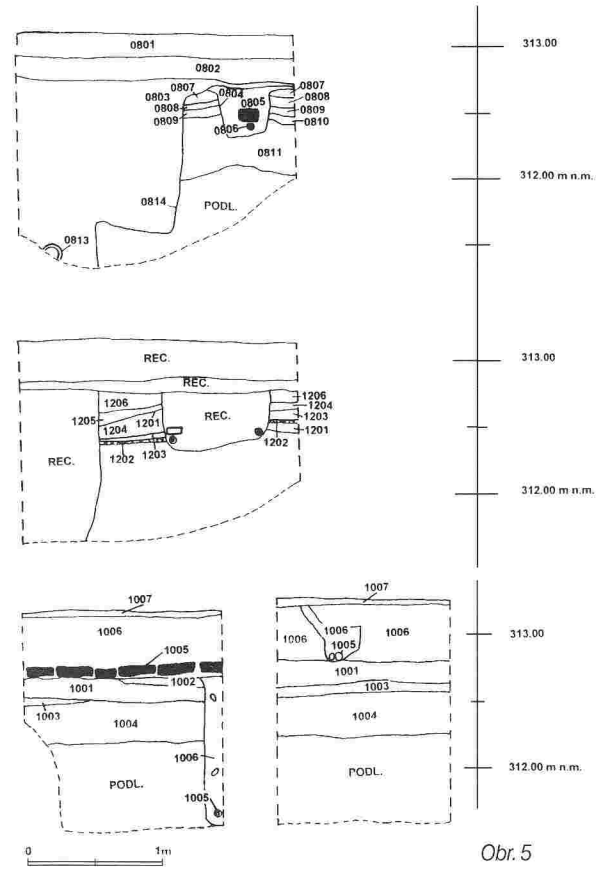

Obr. 5
Sedláčkova ulice.
1: Severní profil sondy 8/01.
2: Severní profil sondy 12/01.
3: Jižní a západní profil sondy 10/01.

Obr. 4

Obr. 5

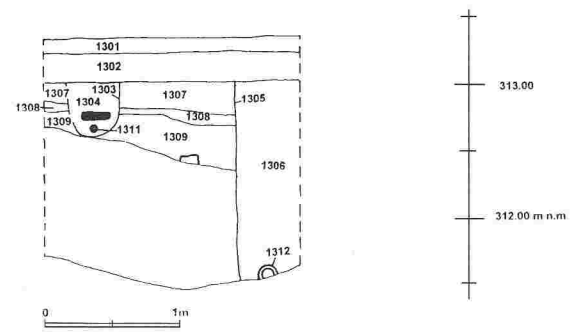

Obr. 6
Sedláčkova ulice.
Jižní profil sondy 13/01.

Zcela netypická situace byla zkoumána v sondě 13/01 (**obr. 6**) před domem čp. 273. Povrch podloží, na němž nebyl identifikován půdní typ, se svažoval k západu a naznačoval tak, že zkoumaná situace může být částí rozsáhlejšího zahloubeného objektu. Nejníže položená písčitá vrstva (1309) byla následována vrstvou jílu (1308) a hlíny s kameny (1307).

3.3. Úsek Solní–Riegrova ulice

V úseku mezi Solní a Riegrovou ulicí bylo zkoumáno celkem 13 sond, z toho bylo 6 pozitivních.

V sondě 26/01 před domem čp. 244 na rohu Solní a Sedláčkovy ulice (**obr. 7: 1**) nasedala na tenkou vrstvu půdního typu (2604) v úrovni 313,10 m n. m. důkladně zhutněná dlažba z valounů (2609). Na ní se uložilo písčité souvrství (2602–2603) uzavřené další důkladnou dlažbou z valounů (2608). Historické souvrství bylo uzavřeno další písčitou vrstvou (2601). Lokální pokles nejspodnějších vrstev v jižním profilu je nejspíše důsledkem recentního protlaku inženýrské sítě.

V sondě 19/01 před domem čp. 334 (**obr. 7: 2**) nasedala dlažba z oblázků a valounů (1905) v úrovni 312,70 m n. m. přímo na podloží. Na ní se nacházela cca 50 cm mocná vrstva hlíny se zlomky cihel (1904) následovaná vrstvou písku (1903).

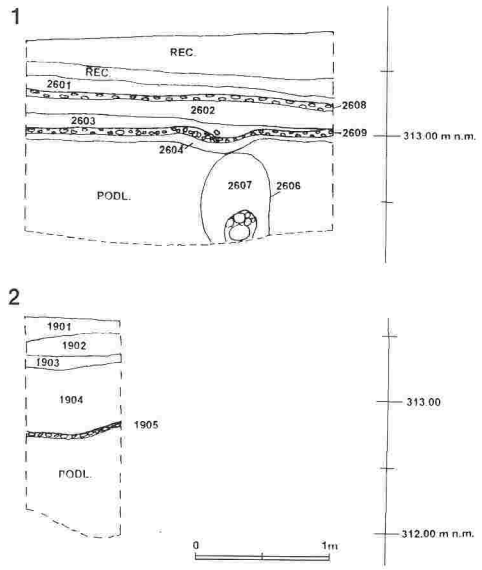

Obr. 7
Sedláčkova ulice.
1: Jižní a západní profil sondy 26/01.
2: Severní profil sondy 19/01.

Sonda 14/01 (**obr. 8: 1**) se nacházela přímo v křižovatce Sedláčkovy a Riegrovy ulice. Do podloží byl zahlouben mísovitý objekt (1411) vyplněný písčitou výplní (1406). Nad ní se v úrovni 314,00 m n. m. nacházela dlažba z oblázků a valounů (1405). Ta byla překryta mocným písčitým souvrstvím (1403–1404).

V sondě 21/01 před domem čp. 248 (**obr. 8: 2**) nasedala na vrstvu prachovitého půdního typu (2110) důkladně zhutněná dlažba z oblázků a valounů (2109). Na dlažbě se uložilo písčité souvrství (2106–2108), které bylo překryto jílovitou vrstvou (2105).

Odlišnou situaci zachytila sonda 22/01 před sousedním domem čp. 109 (**obr. 8: 3**). Na prachovitý půdní typ (2207) nasedala heterogenní písčitá vrstva (2206) překrytá další prachovitou úrovní (2205). Na ní se nacházela dlažba z oblázků a valounů tvořená jedinou důkladně zhutněnou vrstvičkou (2208). Překryta byla vrstvou hrubého písku (2204).

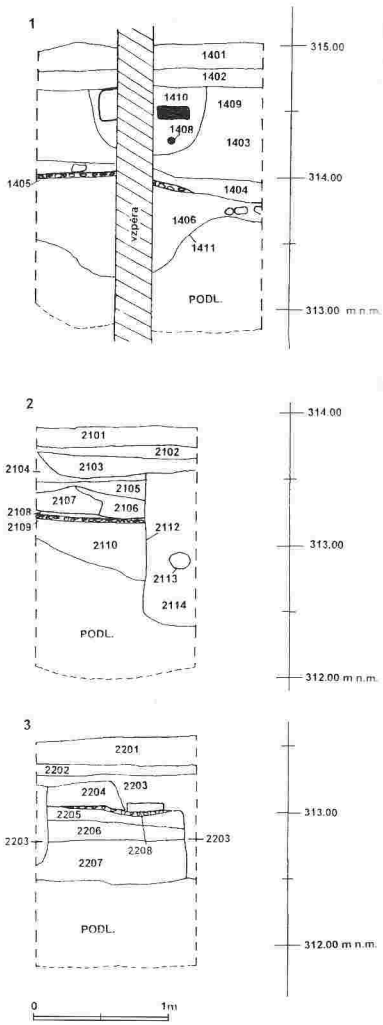

Obr. 8
Sedláčkova ulice.
1: Východní profil sondy 14/01.
2: Severní profil sondy 21/01.
3: Severní profil sondy 22/01.

Obr. 9
Sedláčkova ulice.
1: Západní profil sondy 27/01.
2: Východní profil sondy 29/01.
3: Východní profil sondy 30/01.

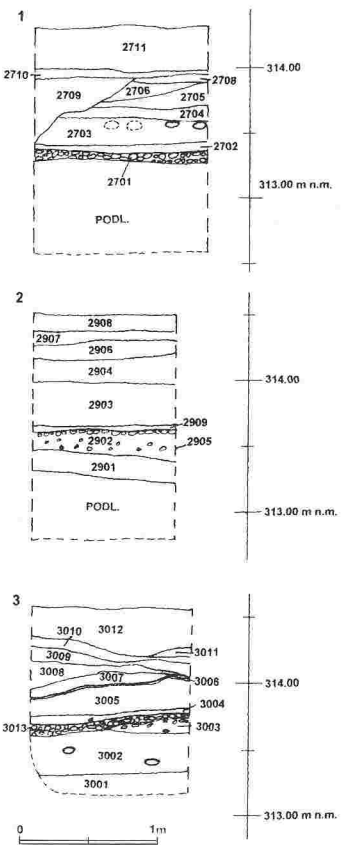

3.4. Úsek Riegrova–Prešovská ulice

V úseku mezi Riegrovou a Prešovskou ulicí bylo dokumentováno celkem 11 sond, 5 z nich bylo pozitivních.

Sondy 27/01 a 28/01 (**obr. 9: 1; obr. 11: 1**) se nacházely před domem čp. 209, situace zachycená oběma sondami se do značné míry shodovala. V sondě 27/01 byla mocnější dlažba z oblázků a valounů s důkladně zhutněným povrchem (2701) v úrovni 313,40 m n. m., která nasedala přímo na podloží, překryta tenčí jílovitou vrstvou s arkózovými kameny a stopami uhlíků (2702). Následovala písčitá vrstva s oblázky a valouny, jejíž povrch nesl nevýrazné stopy úpravy v podobě ojedinělých valounů (2703). Na něm se uložilo písčité až pískové souvrství (2704–2706, 2708). Také v sondě 28/01 (**obr. 1: S28; 11: 1**) nasedala obdobná vrstva dlažby (2801) v úrovni 313,60 m n. m. přímo na podloží, následná jílovitá vrstva (2802) byla však mocnější. Povrch této vrstvy byl v jižním profilu uzavřen další dlažbou z oblázků a valounů (2815). Ta nebyla v severním a východním profilu již evidována, vrstva 2802 zde byla uzavřena písčitou (2803) a pískovou (2804) vrstvou. Sondou bylo tedy zachyceno ukončení plochy této dlažby. Následná písčitá vrstva (2805) byla překryta heterogenním jílem (2806). Historické souvrství uzavíraly písčité vrstvy (2807, 2809) proložené vrstvou jemného písku (2808).

Sondy 29/01 (**obr. 9: 2; obr. 10**) a 30/01 (**obr. 9: 3**) se nacházely rovněž před domem čp. 209 a v nich zachycená situace se rovněž do určité míry shodovala. Na podloží v obou sondách nasedala mocnější vrstva hnědé písčité hlíny (2901, 3002), kterou je snad možné považovat za lokálně specifický půdní typ. Ten byl v sondě 29/01 překryt cca 20 cm mocnou dlažbou z oblázků a valounů s důkladně zhutněným povrchem v úrovni 313,60 m n. m. (2902). V sondě 30/01 bylo možno tuto dlažbu rozlišit na 2 vrstvy, šedá, shodná s výše uvedenou zde vykliňovala (3003) a navazovala na ni šedohnědá rezavá (3013). Na dlažbě se uložila písčitá vrstvička (2909, 3004), která byla překryta

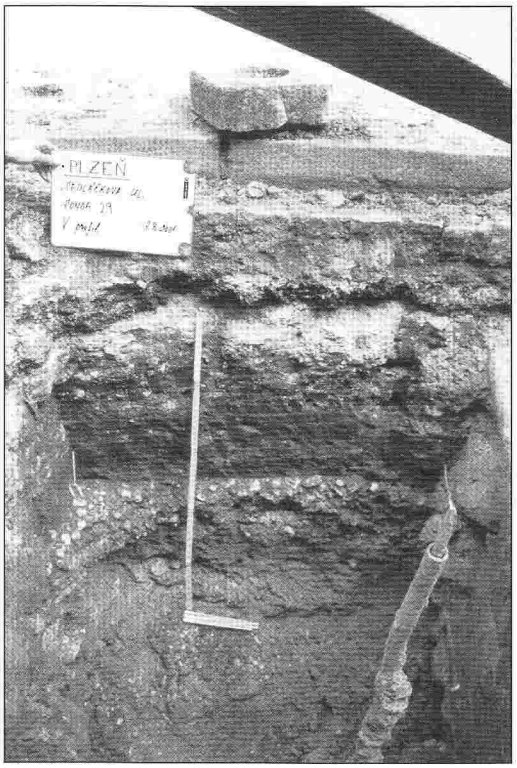

Obr. 10
Sedláčkova ulice.
Pohled na východní profil sondy 29/01.
Foto Radek Široký.

mocnějšími, v obou sondách odlišnými jílovitými vrstvami (2903, 3005). V sondě 30/01 se nad ní nacházela tenká vrstvička uhlíků (3006). Historické souvrství bylo uzavřeno písčitými uloženinami (2904, 3007–3008).

Sonda 31/01, která se nacházela před domem čp. 198 na rohu Sedláčkovy a Prešovské ulice, přinesla značně odlišný obraz (**obr. 11: 2**). Nejspodnější vrstvou byla dlažba tvořená jedinou řádkou oblázků a valounů zatlačenou do podloží (3101) s povrchem v úrovni 313,20 m n. m. Na této dlažbě se uložila jílovitá vrstva (3102), která se vyznačovala obsahem drobných uhlíků a organogenním zápachem. Ta byla uzavřena heterogenní písčitou vrstvou s oblázky a valouny (3103), která bez jasného rozhraní přecházela v důkladně zhutněnou dlažbu (3103A). Nad ní se nacházela další dlažba z valounů, rovněž s důkladně zhutněným povrchem (3104), která na severní straně končila v místech narušení recentním výkopem (3107). Na tomto povrchu se uložila jílovitá vrstva (3105) a historické souvrství bylo uzavřeno písčitou úrovní (3106).

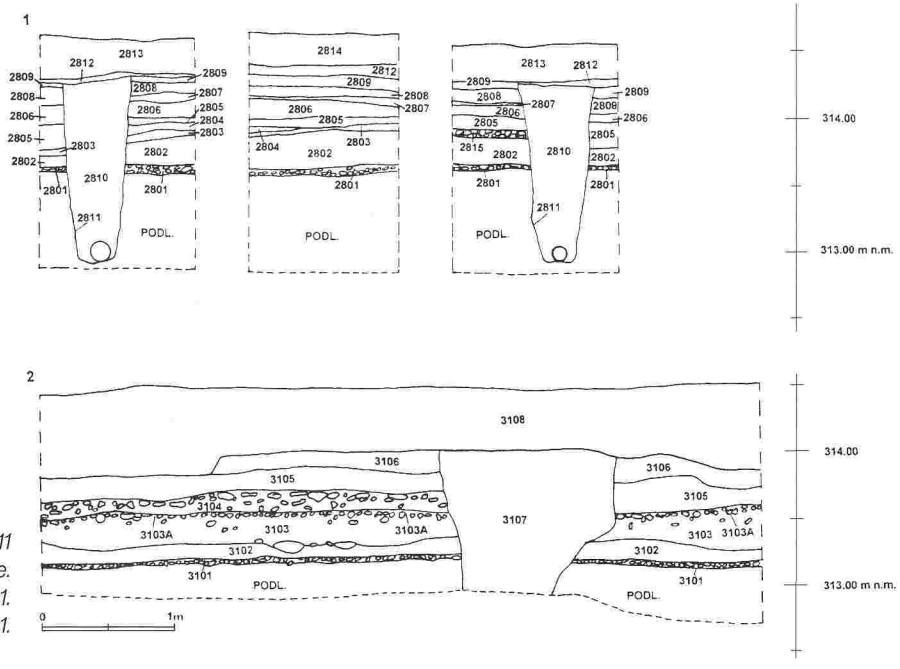

Obr. 11
Sedláčkova ulice.
1: Severní, východní a jižní profil sondy 28/01.
2: Západní profil sondy 31/01.

3.5. Úsek Prešovská–Bezručova ulice

V úseku mezi Prešovskou a Bezručovou ulicí bylo prozkoumáno celkem 14 sond, 7 z nich bylo pozitivních.

Sonda 38/01 (**obr. 13: 1**) se nacházela před domem čp. 171 na rohu Sedláčkovy a Prešovské ulice. Pokud bylo možné průzkumem řezu zjistit, byl povrch podloží upravován, rozhraní v úrovni 313,25 m n. m. bylo fixováno ojedinělými oblázky a valouny (3814). Nad ním se nacházela prachovitá vrstva (3801) následovaná úrovní oblázků a valounů (3802). Na té se uložila vrstva písčité hlíny (3803) následovaná opět vrstvou oblázků a valounů (3804). Svrchní část profilu tvořilo písčité souvrství (3805–3807, 3811) proložené prachovitými vrstvami (3808, 3810) a jílovou úrovní (3809).

Sousední sondy 39/01 a 40/01 položené rovněž před domem čp. 171 a sonda 41/01 před domem čp. 172 zachytily alespoň poněkud obdobnou situaci (**obr. 12; obr. 14**). V sondě 39/01 se přímo na podloží nacházela velmi tenká dlažba z oblázků a valounů s rovným zhutněným povrchem v úrovni 314,40 m n. m. (3909). Překryta byla cca 40 cm mocnou jílovitou vrstvou s viditelnými organickými zbytky a charakteristickým organogenním zápachem (3901). Úroveň stejného charakteru byla identifikována i v sondě 40/01 (4001), kde nasedla přímo na podloží, a v sondě 41/01 (4102), kde překrývala pouze torzovitě dochovanou vrstvu prachovitého půdního typu (4101). Ve východním profilu sondy 39/01 byla tato vrstva uzavřena tenkou vrstvičkou zetlelého dřeva (3904), která však nebyla zaznamenána v severním profilu, dokumentovaný řez tedy zachytil okraj této úrovně. Historické souvrství zde uzavíraly jílovité (3902, 3905) a prachovité (3903) vrstvy. V sondě 41/01 byla zmíněná vrstva 4102 lokálně uzavřena vrstvou oblázků a valounů (4108). Zbytek historického souvrství tu tvořilo písčité až pískové souvrství (4103–4107, 4109).

V sondě 43/01 před domem čp. 173 (**obr. 13: 2**) se historické souvrství dochovalo jen v severním profilu. Podloží pokrývala tenká železitá krusta (4301), která byla překryta pískovou vrstvou s kameny a valouny, jejíž povrch byl zhutněn do kvalitní dlažby (4302) s povrchem v úrovni 313,90 m n. m. Poté, co se na dlažbě místně uložila jílovitá vrstva (4303), byl terén zvýšen další písčitou úpravou s oblázky, valouny a ojedinělými arkózovými kameny, jejíž povrch byl rovněž zhutněn (4304). Na tomto povrchu se uložila tenká písčitá vrstvička (4305), jež byla posléze překryta vrstvou jemného písku (4306).

Ve vedlejší sondě 44/01 před týmž domem (**obr. 13: 3**) podloží opět pokrývala tenká železitá krusta (4401) překrytá tenkou prachovitou vrstvou (4402). Ta byla převrstvena dlažbou z oblázků a valounů s důkladně zhutněným povrchem v úrovni 314,10 m n. m. (4403), na niž nasedala vrstva arkózových kamenů s hrubým pískem (4404). Na tomto povrchu se uložila mocnější písčitá vrstva (4405).

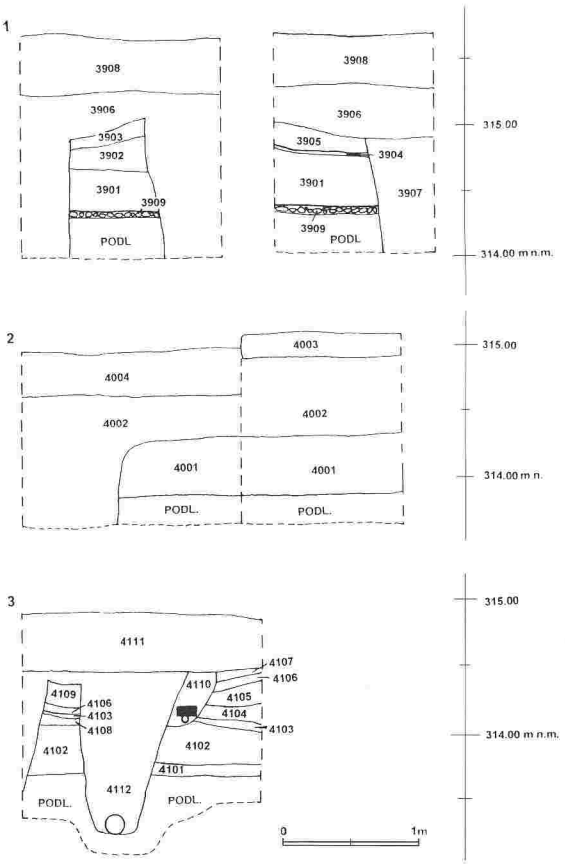

Obr. 12
Sedláčkova ulice.
1: Severní a východní profil sondy 39/01.
2: Severní a východní profil sondy 40/01.
3: Severní profil sondy 41/01.

Obr. 13
Sedláčkova ulice.
1: Západní profil sondy 38/01.
2: Severní profil sondy 43/01.
3: Východní profil sondy 44/01.

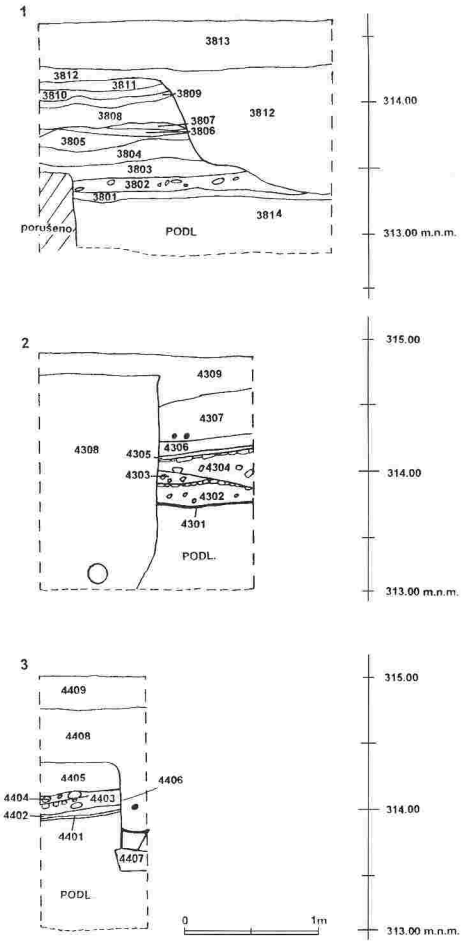

Obr. 14
Sedláčkova ulice.
Pohled na východní profil sondy 39/01. Foto Radek Široký.

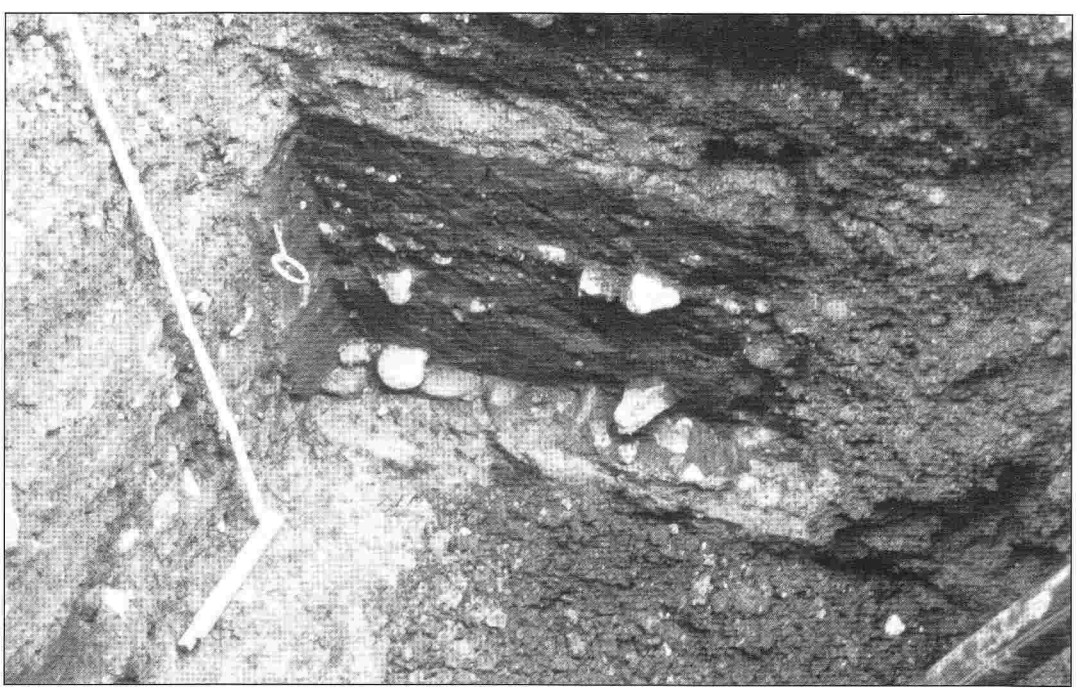

3.6. Chronologická osnova výzkumu

Vzhledem k okolnostem a použité metodě výzkumu jsou získané keramické soubory velmi malé, největší z nich obsahoval 24 jedinců (vrstva 3901 – **obr. 15**). Z některých vrstev byl získán jen jediný střep, v některých sondách nebylo vzorkování profilů úspěšné vůbec.

Početní zastoupení keramických tříd

Ck	Celkem	PM101	PM103	PM106	PM107	PM109	PM201	PM203	PM205	PM206	PM209	PM212	PM214	PM301	prav.
0104	1							1							
0304	3													3	
0405	1						1								
0406	8				1	3	4								
0407	14					10	2	1		1					
0408	1														1
0504	1							1							
0505	10					3	5	1	1						
0607	8						4	3				1			
0702	1		1												
0703	7				1	2		3					1		
0704	2					2									
0706	1					1									
1001	6					4	1					1			
1002	2					2									
1404	1		1												
2007	1													1	
2302	1						1								
2702	2						2								
3102	14		1			9	2	2							
3103	10					8			2						
3104	1						1								
3105	5	1				1		2			1				
3106	4	3				1									
3901	24	1				5		16	2						
4001	5		2				2				1				
4102	18	2	2	1		3	6	2			2				

Obr. 15
Sedláčkova ulice.
Početní zastoupení keramických tříd v jednotlivých kontextech v rámci výzkumu v roce 2001.

V případě 5 sond (4/01, 5/01, 7/01, 10/01 a 31/01) byla získána keramika z více vrstev a mezi soubory z těchto sond jsou tedy známy stratigrafické vztahy. V sondě 4/01 byl evidován nejstarší doklad osídlení získaný výzkumem, vrstva 0408 poskytla 1 atypický pravěký střep, jehož charakter bohužel neumožňoval bližší určení. Další vrstvy s obsahem keramiky (0405–0407) se vzájemně výrazně neodlišovaly. Bylo v nich zastoupeno jak protoredukční zboží třídy 109, tak redukční keramika tříd 201 a 203. Na třídu 109 se vázala prožlabená okruží (typ 1419), vzhůru vytažený (typ 1614) a ovalený okraj (typ 1204). Okruží typu 1413 náleželo třídě 201. Na keramice třídy 201 byla zastižena výzdoba jak rytou, tak vývalkovou šroubovicí. Ojediněle se vyskytl střep světlé keramiky 206 a okraj pokličky třídy 107 (typ 718).

V sondě 5/01 byly úspěšně vzorkovány vrstvy 0504–0505. Také ony byly charakteristické společným zastoupením protoredukční (109) a redukční (201, 203) keramiky, soubor z vrstvy 0505 navíc obsahoval zlomek leštěného zboží 205.

V sondě 7/01 se podařilo získat vzorky keramiky ze 4 vrstev. Požárové úrovně 0706, 0704 a 0703 vykazovaly opět zastoupení tříd 109 a 203, ojediněle byly zastoupeny střepy tříd 107 a 214. Výše položená vrstva 0702 poskytla jediný střep pozdně hradištního zboží 103.

Sonda 10/01 poskytla vzorky keramiky jen ze 2 vrstev (1001–1002). Také zde byl zjištěn společný výskyt protoredukčních tříd 109 a 212 a kvalitní redukční třídy 201. Protoredukční keramika byla zastoupena jednoduchým okrajem hrnce s čtyřlaločným ústím (typ 1001 – **obr. 16: 1**) a zlomkem okraje pokličky (typ 714). V kontextu třídy 109 byla evidována výzdoba jednoduchou horizontální rýhou, třída 212 nesla rytou šroubovici.

Poněkud obsáhlejší soubory pocházejí ze sondy 31/01, lze je rozdělit do 2 skupin. Ve vrstvách 3102, 3105 a 3106 se ke společnému výskytu hrubé protoredukční keramiky (109) s kvalitním redukčním zbožím (201, 203) připojilo zastoupení zboží pozdně hradištní tradice (101, 103). Vrstvy 3103–3104 toto archaické zboží neobsahovaly, spektrum bylo doplněno o zlomky leštěné třídy 205, na nichž byla evidována výzdoba rytou šroubovicí. Z vrstvy 3105 byl získán zlomek z jemně plavené kaolinitické hlíny, tzv. Pfeiffentonware (209). Pozdně hradištní zboží bylo zastoupeno vzhůru vytaženým okrajem hrnce (typ 1613) a okrajem pokličky (typ 711). Na protoredukční zboží se vázal jednoduchý okraj (typ 1001) stejně jako jednoduché prožlabené okruží (typ 1404).

Možnost smysluplného posouzení zastoupení jednotlivých keramických tříd poskytuje jen soubor z vrstvy 3901, který překročil minimální statistický práh 20 jedinců. Podle hmotnostního zastoupení jednoznačně dominuje archaická redukční keramika třídy 203 (66 %) následovaná hrubým protoredukčním zbožím 109 (27 %).

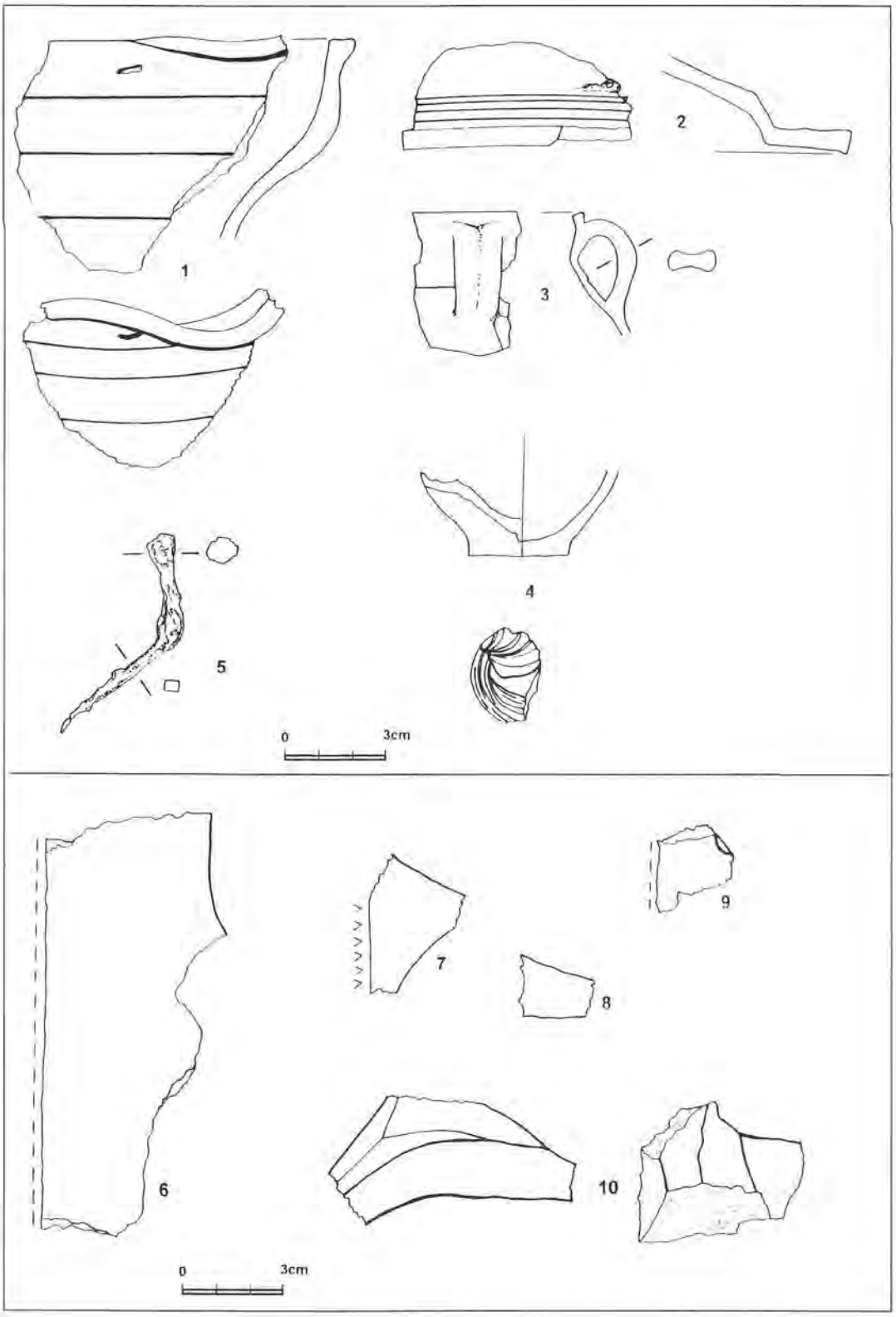

Obr. 16
Sedláčkova ulice. Výběr nálezů z výzkumu v roce 2001.
1–4: Keramika.
5: Železo.
6–9: Zlomky mazanice.
10: Prejz.

1: Vrstva 1001, třída 109.
2: Vrstva 3901, třída 203.
3: Vrstva 4001, třída 209.
4: Vrstva 4102, třída 209.
5: Vrstva 4001.
6: Vrstva 1001.
7–9: Vrstva 0505.
10: Vrstva 0406.

Zajímavé je zastoupení redukční hrubě leštěné třídy 205 (6 %). Ojediněle se vyskytl střep pozdně hradištního charakteru (101) zdobený vývalkovou šroubovicí. Třída 203 byla reprezentována prožlabeným okružím (typ 1412) a okrajem pokličky (typ 704 – **obr. 16: 2**).

V některých sondách poskytla keramický materiál jen jediná vrstva. Početnější celek z vrstvy 4102 je možno charakterizovat společným výskytem hrubé protoredukční (109) keramiky, kvalitní redukční (201, 203) a pozdně hradištní (101, 103) keramiky. Obdobně vrstva 4001 poskytla zlomky třídy 201 spolu se střepy třídy 103. Na třídě 101 byla zjištěna výzdoba vývalkovou šroubovicí, na třídě 201 blíže neidentifikovaným radélkem, na třídu 203 se vázala výzdoba horizontálními rýhami. Z obou výše zmíněných kontextů byly vyzvednuty střepy tzv. Pfeiffentonware (209). V případě vrstvy 4001 se jednalo o fragment miniaturního džbánku s nízkým okrajem (typ 533) a pod ním nasazeným uchem (**obr. 16: 3**), z vrstvy 4102 pochází fragment dna zřejmě podobné nádobky, který nese stopu po odříznutí dna strunou (**obr. 16: 4**).

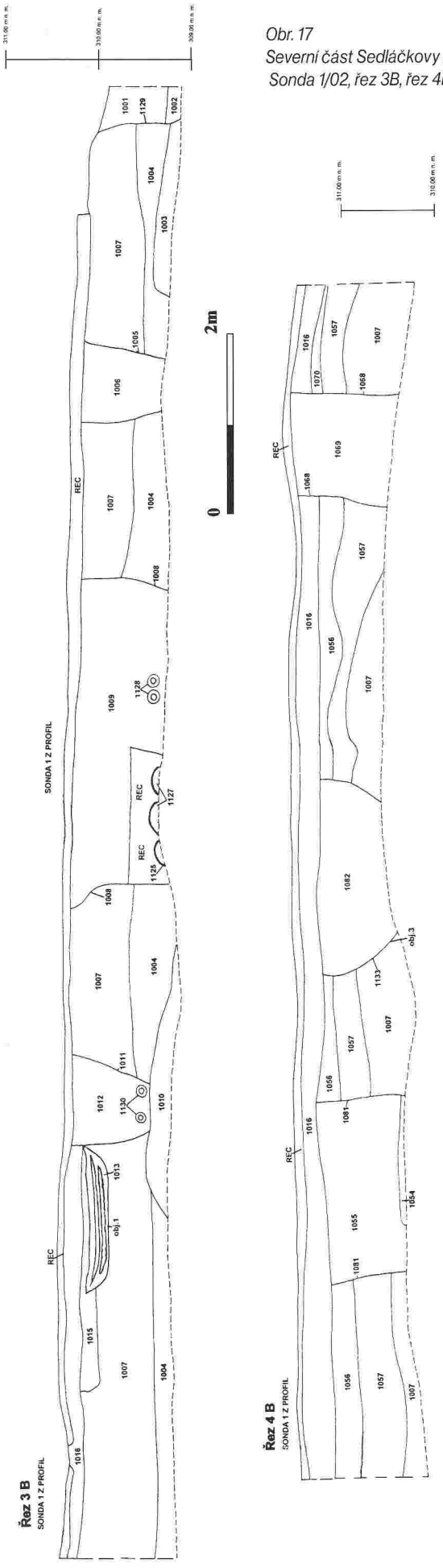

Obr. 17
Severní část Sedláčkovy ulice.
Sonda 1/02, řez 3B, řez 4B.

Jakékoliv vyhodnocení keramických souborů je problematické vzhledem k jejich malé četnosti. Hlavním vodítkem je proto především zastoupení jednotlivých keramických tříd (**obr. 15**), význam morfologických znaků je možno při této velikosti souborů považovat pouze za doplňkový. Lze konstatovat, že všechny soubory vykazují pozoruhodně jednotné složení. Výrazně je zastoupena hrubá protoredukční keramika třídy 109 doprovázená ovšem významně zbožím vyspělého redukčního výpalu, mezi nímž je spíše četnější třída 203 považovaná za technologický předstupeň řemeslně dokonalého zboží třídy 201. Charakteristický je rovněž velmi slabý podíl keramiky pozdně hradištní tradice (třídy 101, 103). Ve zkoumaných souborech byla keramika zdobena převážně rytými horizontálními rýhami či rytou nebo vývalkovou šroubovicí. Tato výzdoba se vázala jak na protoredukční, tak na vyspělé redukční zboží. Zajímavý je výskyt výpalkové šroubovice ve vazbě na třídu 101. Zástupce jemně plavené keramiky třídy 209, tzv. Pfeiffentonware, je nutné považovat za importy. Nalezené zlomky miniaturních nádobek jsou, pokud je nám známo, nejlépe dochovanými zástupci této třídy, které byly dosud v Plzni nalezeny. *7)*

Pro úvahy o absolutním datování keramických souborů je třeba se pokusit o srovnání se stejným způsobem zpracovanými nálezovými celky. Podle dosavadních poznatků jsou soubory z období počátků města charakteristické převahou či výrazným zastoupením zboží pozdně hradištní tradice (především Anderle – Široký 2000). Další vývoj daný standardizací řemeslné produkce směřoval přes protoredukční třídy 109 a 212, jejichž vzájemný vztah není zatím objasněn, k archaické redukční třídě 203, kterou je zřejmě nutné považovat jen za variantu zboží dokonalého redukčního výpalu (třída 201). Tento vývoj bylo možno dosud nejpodrobněji sledovat na souborech z počátků domu čp. 187 (Nováček 2000) a na materiálu, který souvisí s výstavbou zděné městské hradby v prostoru domů čp. 196 a 318/319 (Široký a kol. 2001). Ve zmíněných případech jsou výraznější projevy technologické změny keramické produkce kladeny do doby kolem poloviny 14. století. V našem případě dovoluje snad absence výraznějšího zastoupení třídy 201 klást uložení vrstev spíše před rok 1350.

7) Také v případě nálezů této keramické skupiny na dalších výzkumech se jedná o miniaturní nádobky (např. Nováček 2000, obr. 27: 51); znám je i keramický zvonek (Orna 2002).

3.7. Výpověď nálezů stavebních materiálů

Vzorkování vrstev přineslo nečekané množství zlomků kvalitně vypálených mazanicových omazů. Největší množství jich poskytly vrstvy 0706 (36 ks) a 0607 (28 ks). Vzhledem k metodě výzkumu nebyly soubory zpracovány jako celek, podrobně analyzovány byly jen fragmenty s otisky konstrukcí.

Zlomky z vrstev 0505 a 1001 nesly na vnitřní straně otisky velkých, blíže neměřitelných dřevěných prvků. Ve 2 případech se jednalo o 2 souběžné prvky zhruba stejného charakteru (**obr. 16: 7–8**). Mazanicí tvořený vnější povrch byl hrubě (**obr. 16: 6**) nebo jemně (**obr. 16: 7**) uhlazen. Zatímco ve vrstvě 1001 byla zjištěna 5cm síla maznicového omazu, ve vrstvě 0505 byla jeho síla minimální. Odlišný charakter měl další fragment z vrstvy 0505, který měl na vnitřní straně otisk kolíku o průměru kolem 3 cm (**obr. 16: 9**). Vnější povrch byl hrubý, neupravený.

Ve vrstvě 3105 bylo evidováno 8 blíže neměřitelných větších zlomků cihel, vrstva 2007 poskytla jen 5 drobných kusů. Z kontextu 0406 byl vyňat zlomek prejzu se zubem na hřbetě (**obr. 16: 10**). Drobný zlomek prejzu pochází z vrstvy 0505.

Rozbor fragmentů mazanice přináší cenné svědectví o podobě středověkých dřevohliněných domů, které se nacházely v severní části Sedláčkovy ulice. Soubory, které rozhodně není možné považovat za reprezentativní, naznačily přítomnost jak srubové, tak i lehčí hrázděné konstrukce. Překvapivé je, že v kontextu těchto dřevohliněných staveb byla použita prejzová střešní krytina. Zánik dřevohliněných domů požárem spadá podle všeho před polovinu 14. století. Početnější soubor zlomků cihel vyzdvižený z vrstvy 3105 dokládá používání tohoto stavebního materiálu v Plzni pravděpodobně již před rokem 1350.

3.8. Výpověď archeobotanických analýz

Z vybraných vrstev charakteru organogenních nečistot byly odebrány vzorky k provedení archeobotanických analýz. Rozhodujícím kritériem pro odběr přitom nebyl objem uložením, ale jejich stratigrafická pozice a charakter. Jedná se vesměs o vrstvy nad nejstarší komunikační úpravou.

K pylové analýze byly předány tři vzorky (vrstvy 2802, 2903, 3901), z nichž byl jeden negativní (vzorek 2802 obsahoval pouze pyl borovice). Další dva vzorky byly pozitivní, ale poměrně chudé na pylový materiál. Přestože tyto vzorky byly kvantitativně chudé, na daný typ materiálu obsahovaly poměrně široké spektrum rostlinných taxonů. Vypovídací hodnota pylového spektra je dobrá (**obr. 19**).

Frekvence pylových zrn byla u obou pozitivních vzorků poměrně nízká. Podle zastoupení jednotlivých rostlinných taxonů můžeme usuzovat, že se s určitostí jedná o synantropní pylové spektrum typické pro český středověk (**obr. 19**). Pylová zrna dřevin jsou zastoupena nehojně (10 a 13 %). Dominantní je borovice, která má ovšem obrovskou produkci pylu, takže její skutečné zastoupení v okolních rostlinných společenstvech bylo nízké. Tradiční interpretace slabého zastoupení pylu dřevin poukazuje na pokročilé stadium likvidace původního lesního krytu v okolí města. Typické je i hojné zastoupení pylu obilovin (27 a 66 %). Zatímco typ *Secale cereale* odpovídá pouze žitu, typ *Triticum* zahrnuje pyl ječmene, ovsa i prosa. Výrazně kolísá zastoupení druhů lučních porostů (6 a 39 %), zahrnuje zejména trávy (*Graminae*), ale i dvouděložné luční druhy, např. *Centaurea jacea*, druhy z čeledí *Silenaceae a Asteraceae*. Tyto taxony indikují luční společenstva nejrůznějšího charakteru od mezofilních po podmáčené. Dále jsou přítomny četné taxony polních plevelů (6 a 8 %) (*Centaurea cyanus, Convolvulus*) a spory mechorostu hlevíku *Anthoceros punctatus*, indikátoru zemědělsky využívaných ploch. Tento mech roste i dnes běžně na orbou narušených plochách polních kultur. Vysoké zastoupení má pyl ruderálních druhů (*Artemisia, Chenopodiaceae*) (12 a 13 % včetně druhů sešlapávaných míst). Sešlapávané plochy komunikací indikuje pyl *Polygonum aviculare* a *Plantago media*.

Výsledky dobře odrážejí možnosti využití pylové analýzy z archeologických situací (*on-site data*) pro rekonstrukci vegetačního krytu. Dva vzorky odebrané ze sedimentu obdobného stáří obsahují velmi odlišně zastoupení pylu obilnin a lučních porostů. Zastoupení jiných skupin je naproti tomu velice stabilní – zejména pyl rumištní vegetace a dřevin. Důvodem je tafonomie těchto pylových spekter. Zatímco zastoupení pylu dřevin odráží situaci v okolí archeologické lokality (je tedy v obou vzorcích podobná), zastoupení pylu ruderálních druhů zase odráží lokální vegetaci, zastoupení pylu lučních společenstev a obilnin je silně ovlivněno až determinováno soudobými lidskými aktivitami v okolí místa odběru vzorku (např. manipulace se senem a slámou apod.). Proto i u vzorků ze stejného období odebraných na místech vzdálených jen několik desítek metrů můžeme dojít k velice odlišným výsledkům, co se týče kvantitativního zastoupení těchto dvou ekonomicky významných rostlinných společenstev.

Pro makrozbytkovou analýzu bylo odebráno šest vzorků o objemu cca 2 l. Čtyři vzorky poskytly poměrně početný soubor makrozbytků – vrstvy 3102, 3901, 4001, 4102 (**obr. 20**). Méně početný soubor byl separován ze vzorků 2903 a 2802. Makrozbytky z těchto dvou vzorků nesly známky zhoršených fosilizačních podmínek (povrchová koroze i odolných makrozbytků, absence méně odolných diaspor). Lze tedy předpokládat, že tento soubor prodělal změny struktury

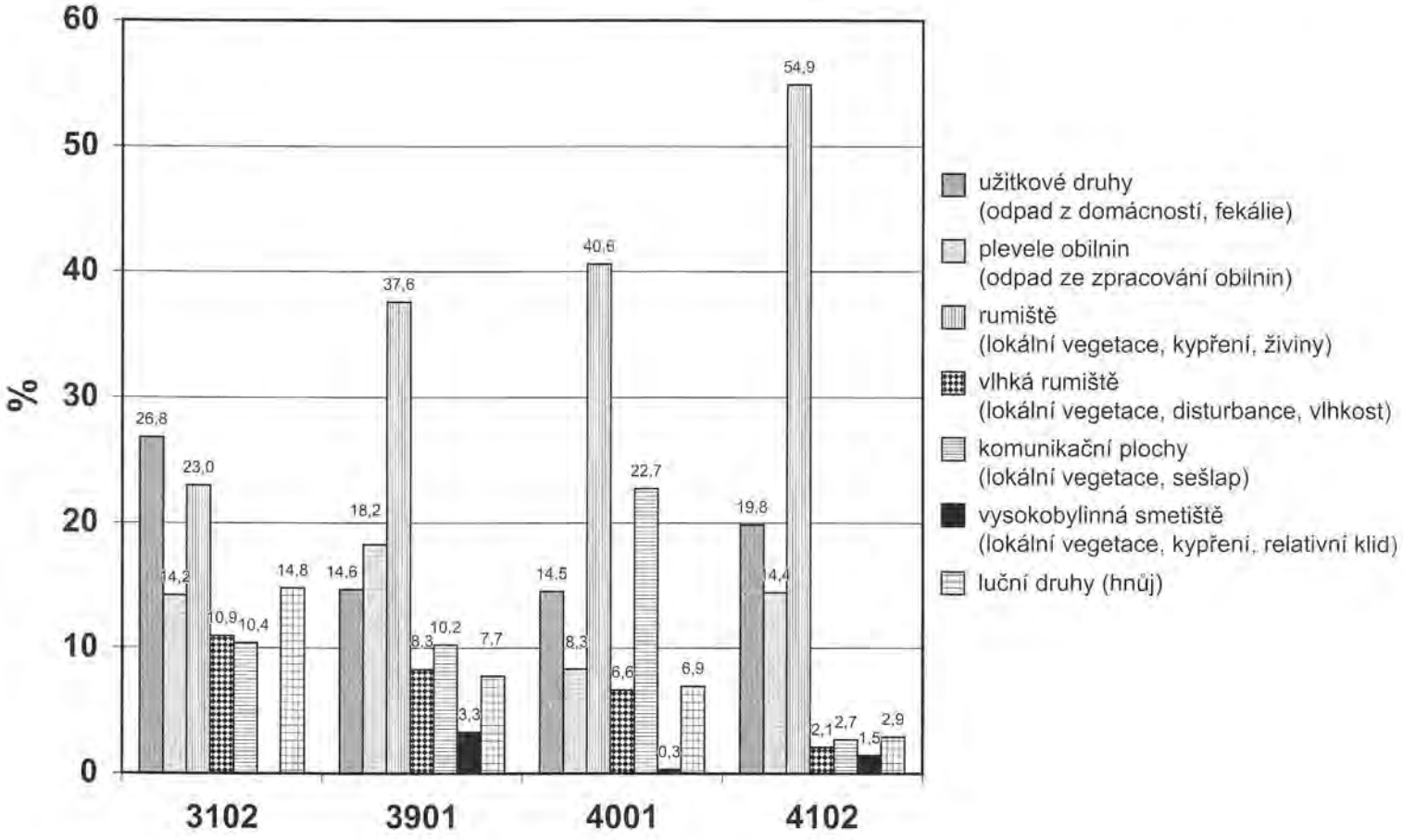

Obr. 18
Sedláčkova ulice. Souhrnný graf zastoupení ekologických skupin rostlin ve vybraných vzorcích.

8) Geobotanická rekonstrukce ruderálních společenstev je podle mého názoru velice diskutabilní metoda, zejména kvůli neustálenosti těchto rostlinných společenstev. Dobrým dokladem jsou rozsáhlé změny ruderálních společenstev, které nastaly v důsledku změn managementu ploch v intravilánu obcí v průběhu 20. století, kdy během několika málo let došlo k radikální přestavbě těchto společenstev. Snaha o rekonstrukci ruderálních společenstev rostoucích v minulosti na základě znalostí recentních společenstev je proto z tohoto pohledu problematická.

tanatocenózy zapříčiněné selekcí v průběhu fosilizace. Naprostá většina diaspor byla zachována v nezuhelnatělém stavu. Pouze obilky obilnin a diaspory některých obilných plevelů byly nalezeny zuhelnatělé.

Struktura všech čtyř hodnotitelných vzorků z jižní části ulice je velice podobná (**obr. 18**). Vzorky obsahovaly soubor diaspor, ve kterém výraznou měrou dominovaly makrozbytky ruderálních druhů (44–70 %). Tyto makrozbytky odrážejí strukturu lokálních rostlinných společenstev (autochtonní složka tanatocenózy). Ostatní zjištěné makrozbytky se do souboru dostaly skrze činnost člověka (alochtonní složka tanatocenózy). Užitkové druhy tvořily pouze menší část souboru, než je obvyklé u vzorků z archeologických situací odpadního charakteru, jejich zastoupení bylo ovšem velice stabilní (15–27 %). Druhy plevelných společenstev byly zjištěny pouze nepočetně (8–15 %). Nejvíc kolísalo zastoupení lučních druhů (2–15 %). Také plevele byly zastoupeny poměrně nepočetně. Soubor tedy poskytuje poměrně dobrou oporu pro hodnocení lokálních podmínek na lokalitě a v jejím nejbližším okolí. Zajímavá je závislost poměrného zastoupení jednotlivých ekologických skupin ve vzorcích na poloze příslušné sondy v severojižním směru, která vyplývá ze souhrnného grafu (**obr. 18**). Zastoupení druhů komunikačních ploch, které odrážejí poměry přímo v místě deponování, je ve vzorcích proměnlivé. Zastoupení rumištní vegetace naproti tomu plynule stoupá směrem k jihu, podíl vlhkomilné rumištní vegetace a lučních druhů se zvyšuje v opačném směru. Naposledy uvedená ekologická skupina nevypovídá o lokálních podmínkách v místě deponování, ale o složkách odpadu, z nichž vznikla zkoumaná uloženina.

Lokální ruderální vegetace je citlivým indikátorem podmínek prostředí (živiny, vlhkost, disturbance, management ze strany člověka, sukcesní stáří společenstev apod.). Pokusy o využití ruderální vegetace pro indikaci jsou v archeobotanické literatuře velice četné, většinou ale končí na úrovni jakési obecné rekonstrukce ruderálních společenstev bez přímé vazby na konkrétní lokální podmínky. ***8)*** V následujícím textu se pokouším využít znalostí ekologických vlastností rumištních druhů přímo k rekonstrukci úzce lokálních podmínek prostředí.

Obr. 19
Sedláčkova ulice. Výsledky pylové analýzy z výzkumu v roce 2001

Vzorek	**2802**	**2903**	**3901**	
AP				**dřeviny**
Abies		3		jedle
Betula			6	bříza
Corylus avellana			1	líska
Picea abies		1	2	smrk ztepilý
Pinus	x	41	24	borovice
Tilia			2	lípa
Sum AP	**x**	**45**	**35**	
NAP				**byliny**
Artemisia T.		2	8	pelyněk
Asteraceae Liguliflorae		74	10	hvězdnicovité jazykokvěté
Asteraceae Tubuliflorae		4	8	hvězdnicovité trubkokvěté
Brassicaceae			5	brukvovité
Centaurea cyanus		23	20	chrpa modrák
Centaurea jacea T.		12		chrpa luční TYP
Cerastium T.		5		rožec TYP
Cerealia – Secale cereale T.		44	90	obilniny žito TYP
Cerealia – Triticum T.		46	90	obilniny pšenice TYP
Cerealia sp.		5	49	obilniny blíže neurčené
Convolvulus arvensis		1		svlačec rolní
Daucaceae		3		mrkvovité
Chenopodiaceae		37	20	merlíkovité
Galium T.		2	4	svízel TYP
Graminae		38	94	lipnicovité – trávy
Lamiaceae		5		hluchavkovité
Pimpinella major T.		2		bedrník větší TYP
Plantago lanceolata		3		jitrocel kopinatý
Plantago media		2	1	jitrocel prostřední
Polygonum aviculare		6	8	rdesno ptačí
Potentilla T.			3	mochna TYP
Ranunculaceae		2	2	pryskyřníkovité
Rosaceae		2	1	růžovité
Silenaceae		11	4	silenkovité
Viciaceae			3	vikvovité
Varia		15	23	různé
Sum NAP		**344**	**443**	
Sum AP+NAP		**389**	**478**	
PTERIDOPHYTA				**kapradiny**
monoletní spory		1		
triletní spory		2	3	
BRYOPHYTA				**mechy**
Anthoceros punctatus		4	1	hlevík
AP + NAP + spory = 100 %	**x**	**396**	**482**	

Vrstva				2802	2903	3102	3901	4001	4102	0113	
Užitkové druhy:										1	oves
Agrimonia eupatoria	n							7	2		řepík lékařský
Avena sp.											oves
Cannabis sativa	n			1		4	90	21	77		konopě setá
Cerasus vulgaris	pe							2			višeň
Cerasus sp.	pe					8	4	11	4		třešeň/višeň
Cerealia	o		z	2						20	obilniny
Corylus avellana	o			5	1	26	21	32	25	1	líska obecná
Corylus avellana	o		z								líska obecná
Cucumis sativus	s					9	5	8	4		okurka obecná
Ficus carica	n						1	7	6		fíkovník smokvoň
Fragaria vesca	n					8	1	22	5		jahodník obecný
Hordeum vulgare s.l.	o		z	2	1					2	ječmen obecný
Humulus lupulus	n					1		1			chmel otáčivý
Juglans regia	sk								1		ořešák královský
Juniperus communis	s							1	1		jalovec obecný
Juniperus communis	s		z							1	jalovec obecný
Linum usitatissimum	s						1				len setý
Malus domestica	s					1		1	51		jabloň domácí
Panicum miliaceum	pl					36	21	43	34		proso seté
Panicum miliaceum	o		z		1						proso seté
Papaver somniferum	s							1			mák setý
Prunus domestica	pe					4		1			slivoň
Prunus spinosa	pe					2			3		trnka
Prunus / Cerasus	pe							4			slivoň/třešeň
Pyrus communis	kj					1					hrušeň obecná
Rosa sp.	n								3		růže
Rubus caesius	pe	cf.						1			ostružiník ježiník
Rubus idaeus	pe				1			2			maliník
Secale cereale	o		z						1	15	žito seté
Triticum aestivum	o		z	1						5	pšenice obecná
Viburnum opulus	s								1		kalina obecná
Plané druhy:											
Abies alba	j						3				jedle bělokorá
Abies alba	j		z		1						jedle bělokorá
Agrostemma githago	s					4	28	48	6		koukol polní
Anagalis arvensis	s					1			1		drchnička rolní
Anthemis arvensis	n						2	1	12		rmen rolní
Arctium sp.	n							1	5		lopuch
Arenaria serpyllifolia	s						1				písečnice douškolistá
Atriplex sp.	n					3	4				lebeda
Carex echinata	n						4	3			ostřice hvězdičkovitá
Carex leporina	n			1		5	13	50	3		ostřice zaječí
Carex muricata TYP	n								1		ostřice měkkoostěnná
Carex nigra TYP	n			1							ostřice obecná
Carex verna(?)	n					1					ostřice jarní
Carex ssp.	n			3	1	8	9	21	1		ostřice
Carex ssp.	n		z	1							ostřice
Carex sp.	moš					2	3				ostřice
Centaurea cyanus	n					14	14	28	44		chrpa modrá
Cerastium sp.	s							2			rožec
Chenopodium sp.	n			1			5	1	2		merlík
Chenopodium album	n			47	17	130	114	228	229		merlík bílý
Chenopodium album	n		z	1						1	merlík bílý
Chenopoduim ficifolium	n					2	2	6	2		merlík fíkolistý
Chenopoduim hybrium	n			1				1			merlík zvrhlý
Chenopodium polyspermum	n				1			1			merlík mnohosemenný
Chenopodium rubrum	n						1				merlík červený
Cichorium intybus	n						1	1	3		čekanka obecná
Cirsium / Carduus	n						1		1		pcháč/bodlák
Daucus carota	dn							2			mrkev obecná
Eleocharis sp.	n					2	15		1		bahnička
Euphorbia helioscopia	s						1				pryšec kolovratec
Fallopia convolvulus	n					2		8	6		opletka plotní
Fragaria / Potentilla	n					1			2		jahodník/mochna

Vrstva				2802	2903	3102	3901	4001	4102	0113	
Galeopsis tetrahit / bifida / pubescens		t						1			konopice napuchlá/ dvouklaná/pýřitá
Galium aparine	n		z	1							svízel přítula
Geranium dissectum	s						1	1	1		kakost dlanitosečný
Hyoscyamus niger	s							1			blín černý
Hypericum perforatum	s					3		1	10		třezalka tečkovaná
Lamiaceae genus indeterminata	t					1			1		hluchavkovité
Lamium amplexicaule	t					2	3	11	10		hluchavka objímavá
Lapsana communis	n					2	1		3		kapustka obecná
Leontodon hispidus / autumnalis	n							1			pampeliška srstnatá/ podzimní
Leucanthemum vulgare agg.	n								1		kopretina bílá
Linum catharticum	s						1	3			len počistivý
Lychnis flos cuculi	s	cf.							2		kohoutek luční
Melandrium album	s						1	2			knotovka bílá
Myosotis sp.	t							1			pomněnka
Neslia paniculata	š					1	2	1	1		řepinka latnatá
Odontites rubra	s								1		zdravínek červený
Papaver argemone agg.	s								2		mák polní
Persicaria hydropiper	n						2				rdesno peprník
Persicaria lapathyfolia agg.	n					2	2	5	2		rdesno blešník
Phragmites communis	st								1		rákos obecný
Poaceae	pl								6		lipnicovité
Poaceae	o								2		lipnicovité
Polycnemum arvense	n			2		2	2	4			chruplavník rolní
Polygonum aviculare agg.	n			5	2	12	19	88	11		rdesno ptačí
Portulaca oleracea	n						1				šrucha zelná
Potentilla erecta	n					1		1	1		mochna nátržník
Potentilla supina	n					4	6	13	2		mochna poléhavá
Prunella vulgaris	t						3				černohlávek obecný
Quercus sp.	le									1	dub
Ranunculus sp. excl. flammula	n			2							pryskyřník
Ranunculus acer	n					16	11	33	3		pryskyřník prudký
Ranunculus acer	n		z	1							pryskyřník prudký
Ranunculus auricomus	n	cf.				1					pryskyřník zlatožlutý
Ranunculus flammula	n					7	6	3	1		pryskyřník plamének
Ranunculus repens	n					6	6	7	3		pryskyřník plazivý
Rumex sece. Rumex	n						3	4	4		šťovík
Rumex sp.	n					1					šťovík
Rumex acetosella	n						2	8	7		šťovík menší
Sambucus nigra	s				1						bez černý
Scirpus silvaticus	n			2		7	7	6	1		skřípina lesní
Scleranthus annuus	plu						3	1	2		chmerek roční
Setaria glauca	o					1		1			bér sivý
Setaria viridis /verticillata	o						1		1		bér zelený/přeslenitý
Silenaceae	s								4		siklenkovité
Sinapis arvensis	s							1			hořčice rolní
Solanum nigrum	s					1	1				lilek černý
Sonchus asper	n							1	2		mléč drsný
Sonchus oleraceus	n							1			mléč zelinný
Spergula arvensis subsp. arvensis	s						1		2		kolenec rolní
Stellaria graminea	s					3	3	4			ptačinec trávovitý
Stellaria media	s					1	1	1			ptačinec žabinec
Thlaspi arvense	s						3	5	6		penízek rolní
Trifolium sp.	s		z	1							jetel
Urtica dioica	n							1	2		kopřiva dvoudomá
Urtica urens	n	cf.				1					kopřiva žahavka
Valerianella dentata	n					6	13	6	6		kozlíček zubatý
Vicia sp.	s		z					1			vikev
Viola arvensis	s							2	2		violka rolní
Viola sp.	s								1		violka
Xanthium strumarium	plo							1			řepeň durkaman
Indeterminata			z							3	neurčeno
				81	2930	3458	4372	786	590	15	

Legenda: *j – jehlice, n – nažka, o – obilka, pe – pecka, pecička, pl – plucha, plu – plůdek, plo – plod, s – semeno, st – úlomky stébel, t – tvrdka*

Obr. 20: *Sedláčkova ulice. Výsledky archeobotanické makrozbytkové analýzy z výzkumu v roce 2001.*

Druhy rostoucí na sešlapávaných a narušovaných místech (např. *Polygonum aviculare, Arenaria serpyllifolia, Portulaca oleracea, Polycnemum arvence* a *Carex leporina*) jsou dobrými indikátory komunikačně zatěžovaných ploch. Jejich přítomnost ve vzorku z povrchu dlažby je pochopitelná. Významné lokální maximum mají tyto druhy ve vzorku z vrstvy 4001.

Druhy vázané na místa dotovaná živinami (např. *Chenopodium ssp., Atriplex, Stellaria media* a *Urtica ssp.*) citlivě indikují lokální hygienické podmínky, zejména nevyhovující nakládání s odpadem, hnojem a fekáliemi. Tento odpadní materiál se hromadil na komunikačních plochách a jeho odvoz nebyl odpovídajícím způsobem řešen. Zastoupení těchto druhů ve studovaném materiálu je vysoké až dominantní, můžeme tedy předpokládat, že výše nastíněné procesy určovaly vlastnosti rostlinných společenstev v Sedláčkově ulici. Diaspory užitkových druhů včetně druhů, jejichž diaspory procházejí trávicím traktem člověka, jako přímé doklady ukládání odpadního materiálu nejrůznějšího původu jen potvrzují tento fakt.

Druhy vlhkých ruderálních stanovišť (*Carex ssp., Eleocharis sp., Ranunculus flammula*) jsou dobrými indikátory lokálních depresí vyplněných alespoň periodicky vodou a tekutými odpadními produkty domácností, jak dokládají vlhkomilné druhy vázané na nitrofilní (dusíkem a jinými živinami dotovaná) stanoviště (např. *Polygonum hydropiper, Eleocharis sp., Potentilla supina*). Maximum mají tyto druhy ve vzorku z vrstvy 3102.

Ruderální druhy vyššího vzrůstu (např. *Arctium sp., Hyosciamus niger, Urtica dioica, Xantium strumarium*, ale i *Chenopodium album* a *Chenopodium hybridum*) poukazují na místa komunikačně méně namáhaná. Jejich zastoupení ve vzorcích většinou nepřesáhlo 4 %. Jejich výskyt se tedy v okolí odběrových míst omezuje zejména na místa u pat zdí a v neudržovaných koutech dvorů či jiná plošně méně rozsáhlá stanoviště, popř. na zbořeniště a spáleniště domů (či jiná rozsáhlejší stanoviště těchto druhů) ve větší vzdálenosti od odběrových míst. Dokladem sukcesně nejvyzrálejších (nejstarších) ruderálních stanovišť je nález semena druhu *Sambucus nigra*. Tato rumištní dřevina potřebuje pro svůj vývoj „nenarušovaná" rumištní stanoviště ponechaná v relativním klidu po dobu několika let až několika desítek let. ***9)***

9) Na tomto místě jsou zveřejněny jen ty výsledky archeobotanických analýz, které jsou z tafonomického hlediska relevantní. Podrobné výsledky obsahuje nálezová zpráva: Široký – Kočár – Mikolášová 2002.

4. Výzkum v roce 2002

Výzkum v roce 2002 probíhal v souvislosti s výstavbou horkovodu v úseku od Sadů 5. května po křižovatku s Veleslavínovou ulicí. Bagrovaná rýha byla rozdělena na několik úseků (sond), v nichž byly sledovány a dokumentovány profily s pozitivními situacemi (**obr. 21**). ***10)***

10) Podrobné výsledky výzkumu obsahuje nálezová zpráva: Kaiser – Kočár – Široký 2003.

Situace dokumentované v úseku Sady 5. května–Veleslavínova (sonda 1/02) se na první pohled zásadně lišily od těch, které byly sledovány výzkumem v roce 2001 v celé délce Sedláčkovy ulice. Do mimořádně dobře dochovaného povrchu z doby před založením města se zahlubovaly relikty středověké zástavby. Situace komunikačního charakteru byly zjištěny pouze v sondě 3/02 jižně od křižovatky Sedláčkovy s Veleslavínovou ulicí.

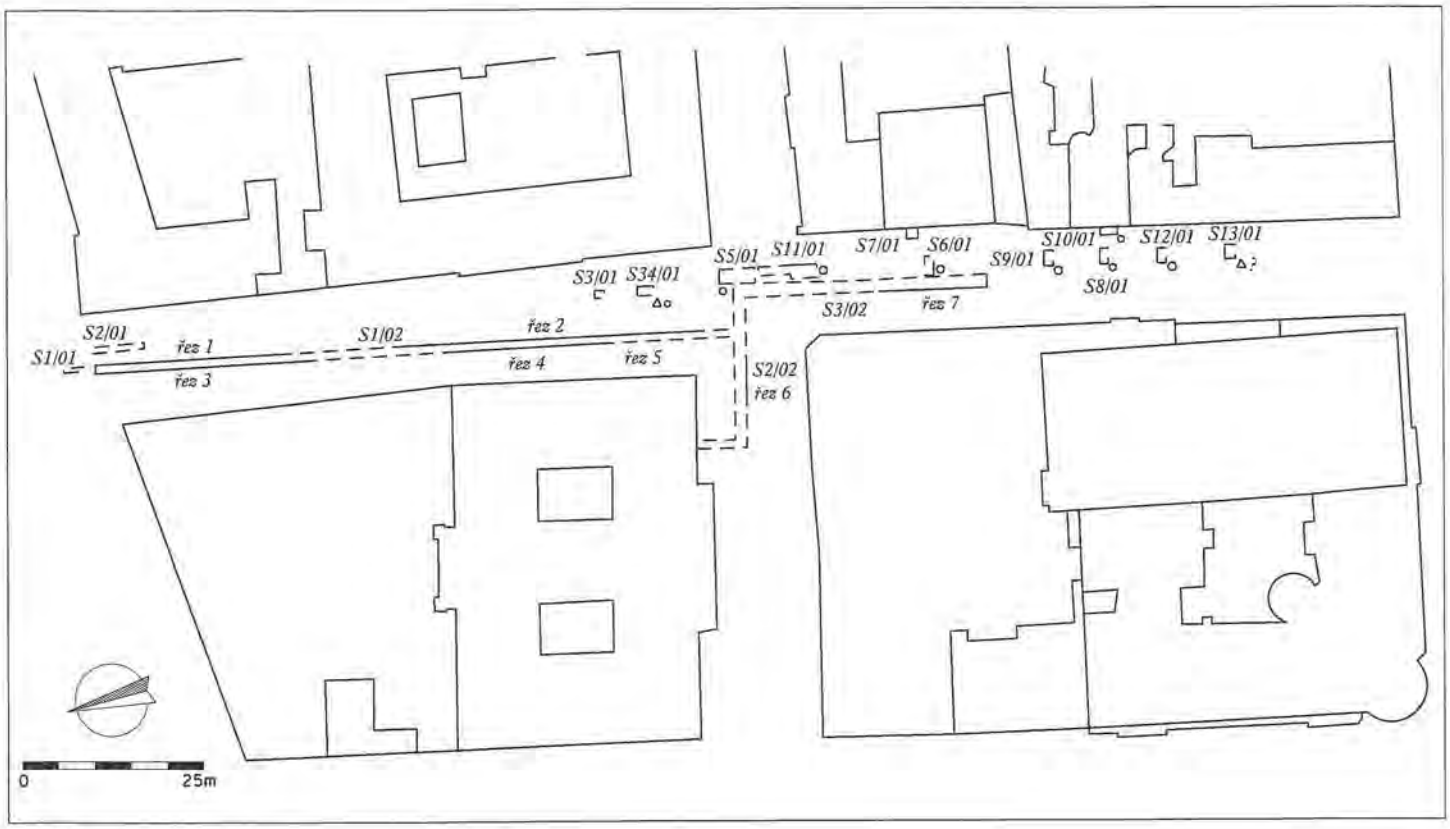

Obr. 21
Severní část Sedláčkovy ulice.
Celkový plán výzkumu v roce 2002.

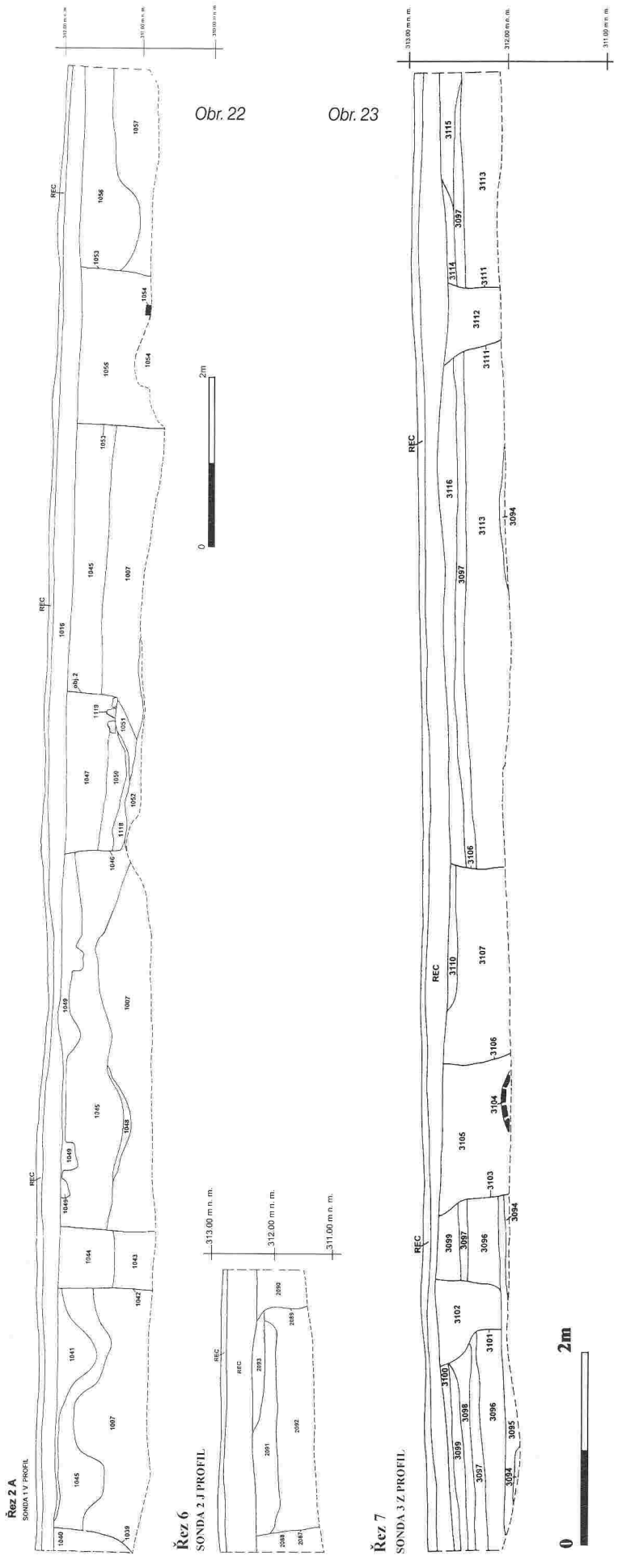

Obr. 22

Obr. 23

4.1. Sonda 1/02

Sonda 1 protnula v délce 90 m nejsevernější část Sedláčkovy ulice (**obr. 17, 22, 24; obr. 25**). Podloží převrstvoval půdní typ tvořený světlou hnědou prachovitou hlínou (1045=1057=1074), na kterou nasedala vrstva prachovité hlíny (1070=1056) a uloženina jílu (1049). Do vrstvy 1045 se zahlubovaly tři velké sloupové jámy shodného charakteru, které měly takřka svislé stěny a mírně svažité dno. Sloupové jámy plnily svou funkci současně, neboť jejich výplň byla tvořena jednotnou vrstvou (1049). Do ní se zahluboval větší objekt (1046) se svislými stěnami (š. 212 cm, hl. 80 cm). Při jeho jižní stěně se místy dochovala vrstvička jílu (1051), na kterou nasedala spodní řádka zídky skládané nasucho z kamenů (1119). Na dně objektu se nacházela uloženina jílovité hlíny (1118), na kterou nasedala vrstva jílu (1050). Zaplnění objektu bylo uzavřeno vrstvou písčité hlíny (1047).

V severní části dokumentovaného řezu se do vrstvy podložního písku (1007=1023) zahlubovala mělká jáma s rovným dnem vyplněná vrstvou hlíny s četnými uhlíky a zlomky mazanice (1013) převrstvené prachovitou hlínou (1015=1034). Výplň objektu byla uzavřena uložením další vrstvy mazanice (1030). ***11)***

11) *Do výše popsaných situací byla zahloubena pravoúhlá struktura základů z lomového zdiva, kterou spojujeme s budovou zbrojnice a státního špýcharu, která byla postavena v rámci výstavby barokního opevnění města po roce 1645. Podrobněji viz nálezová zpráva: Kaiser – Kočár – Široký 2003.*

Obr. 22
Severní část Sedláčkovy ulice. Sonda 1/02, řez 2A.

Obr. 23
Severní část Sedláčkovy ulice. Sonda 2/02, řez 6.
Sonda 3/02, řez 7.

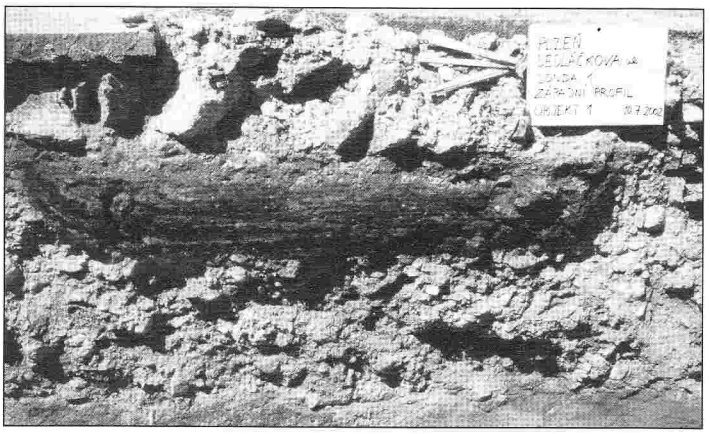

Obr. 24
Severní část Sedláčkovy ulice.
Sonda 1/02, řez 3B.
Pohled na zahloubený objekt vyplněný vrstvou 1013.
Foto Ladislav Kaiser.

4.2. Sonda 2/02

V sondě 2 v prostoru křižovatky Sedláčkovy a Veleslavínovy ulice (**obr. 23**) nasedala na vrstvu půdního typu tvořeného prachovitou hlínou (2092) vrstva písčité (2091) a prachovité hlíny (2093).

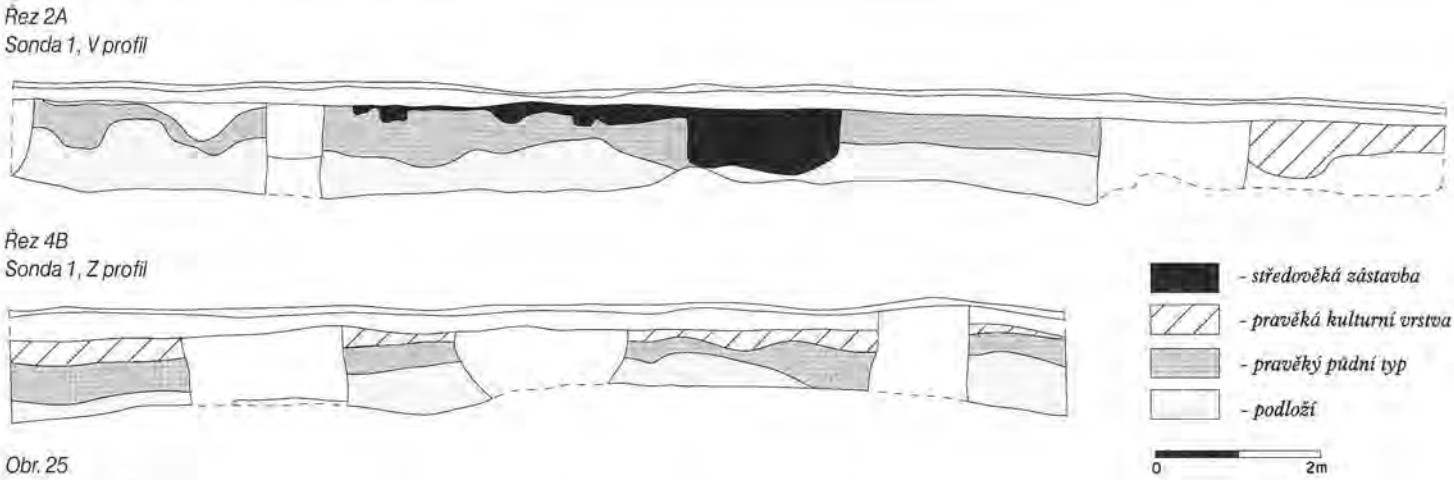

Obr. 25
Severní část Sedláčkovy ulice. Grafické znázornění stratigrafických horizontů v sondě 1/02.

4.3. Sonda 3/02

V sondě 3 v prostoru křižovatky Sedláčkovy a Veleslavínovy ulice (**obr. 23**) nasedala na podloží tvořené jílem s pískem (3094) uložena hlína (3095=3113), na povrchu vrstvy 3095 byla sporadicky dochována primitivní dlažba z oblázků. Tato úroveň byla převrstvena souvrstvím jílu s pískem (3096, 3097). Následně se ukládalo souvrství písčité hlíny (3098, 3099=3116, 3100) a v severní části zkoumaného řezu nasedalo na vrstvu jílu s pískem (3097) souvrství písčité hlíny (3114, 3115).

4.4. Chronologická osnova výzkumu

Výzkumem byly získány soubory keramiky, jejichž nevelká četnost (**obr. 26**), stejně jako značná fragmentárnost dovolily pouze základní statistické zpracování. Keramický materiál bylo především možné na základě jeho makroskopicky patrných vlastností rozdělit do keramických tříd, přesto však není výpovědní hodnota nepočetných souborů zanedbatelná.

Početní zastoupení keramických tříd

Ck	Celkem	PM101	PM107	PM109	PM201	PM202	PM203	PM204	PM205	PM207	PM212	PM301	PM304	PM309
1013	6	2		2	2									
1047	11				4		6	1						
1049	9				7		1						1	
1050	6				2	1	2	1						
1077	65		1	19	10		22	2	1		8	1		1
1084	1						1							
2091	10			2			5	1			2			
3095	45			4	35			3		3				
3113	30			2	18		9			1				

Obr. 26
Severní část Sedláčkovy ulice. Početní zastoupení keramických tříd v jednotlivých kontextech v rámci výzkumu v roce 2002.

Nejstarší část nálezového fondu byla získána z vrstvy 1056 obsahující pravěkou keramiku. V souboru byly dva jednoduché okraje, přičemž jeden pocházel z misky (**obr. 27: 1**) a druhý náležel hrnci (**obr. 27: 2**). Zlomky keramiky pocházející ze spodní části nádob měly na vnější straně záměrně zdrsněný povrch (**obr. 27: 4**). Na jednom zlomku se uplatnilo zdobení jednoduchými rytými liniemi (**obr. 27: 3**). Vzhledem k častému záměrnému zdrsnění vnější strany keramických zlomků lze soubor datovat do starší doby římské.

V sondě 1 byly dále pozitivně vzorkovány vrstvy 1013, 1047, 1049 a 1050. Ve vrstvě 1013 byla obsažena hrubá keramika pozdně hradištní tradice třídy 101, protoredukční zboží třídy 109 a kvalitní redukčně vypálená keramika třídy 201, které náležel okraj zvonovité pokličky typ 717 (**obr. 28: 2**).

Ve vrstvě 1047 převažovala kvalitní redukční keramika s nestejnorodým střepem (třída 203) a kvalitní redukční zboží třídy 201. V souboru byla také zastoupena redukční slídnatá třída 204 a jemná leštěná redukční třída 302. Třídě 201 náležela zvonovitá poklička typu 702 (**obr. 28: 10**) a zdobení rytou šroubovicí (**obr. 28: 8**). Pro třídu 203 bylo charakteristické zdobení jednoduchým radélkem (typ 38; **obr. 28: 1, 9, 11**).

Vrstvě 1049 dominovala keramická třída 201 a ojediněle se vyskytla hrubá leštěná redukční třída 304 spolu s keramickou třídou 203. Ve třídě 201 byl po jednom kusu obsažen ovalený (1201; **obr. 28: 4**), odsazený (1902; **obr. 28: 5**) a zavinutý (1303; **obr. 28: 6**) okraj. Jedním zlomkem byl zastoupen v popisované třídě kahan (typ 802; **obr. 28: 3**). U třídy 203 bylo doloženo zdobení vývalkovou šroubovicí v kombinaci s radélkem (typ 38; **obr. 28: 7**).

Uloženina 1050 obsahovala zboží třídy 203 se zlomkem knoflíku od pokličky (**obr. 28: 12**), redukční jemnou třídu 202, redukční slídnatou keramiku třídy 204 a 201.

V sondě 2 byla na keramické nálezy pozitivní pouze vrstva 2091, která obsahovala kvalitní redukčně vypálenou keramiku třídy 203 s nestejnorodým střepem, hrubou protoredukční keramiku třídy 109 a jemnou protoredukční keramiku třídy 212 s okrajem ve tvaru neprožlabeného okruží (1806; **obr. 29: 5**). Ojediněle byla v souboru zastoupena redukční slídnatá keramika třídy 204.

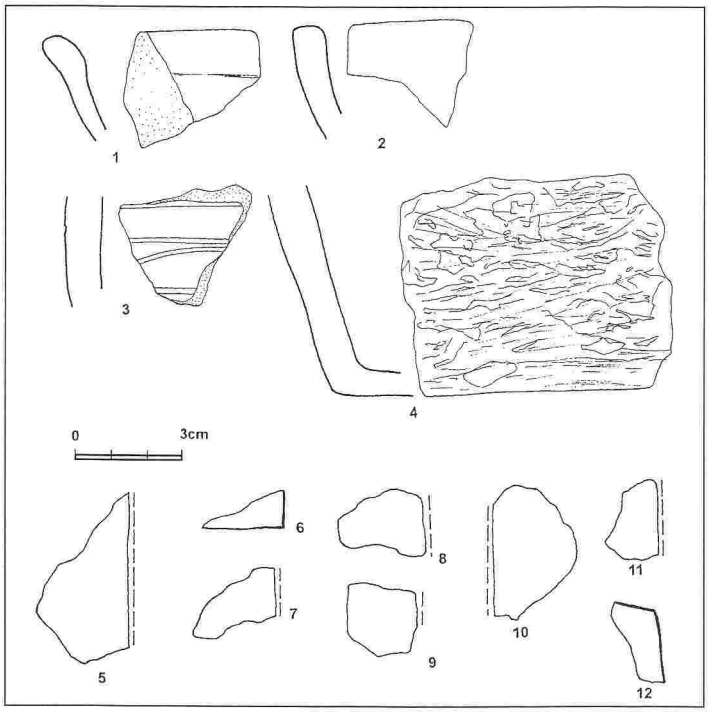

Obr. 27
Severní část Sedláčkovy ulice. Výběr nálezů. 1–4: Keramika z vrstvy 1056 (doba římská). 5–12: Mazanice. 5: Vrstva 1013. 6–9: Vrstva 1047. 11: Vrstva 2091. 12: Vrstva 3113.

V sondě 3 byly úspěšně vzorkovány pouze vrstvy 3095 a 3113. Dominantní zastoupení vykazovala ve vrstvě 3095 třída 201 s odsazeným okrajem (1905; **obr. 29: 6**) a zlomkem pokličky typu 702 (**obr. 29: 7**). V souboru byla dále zastoupena třída 109, 204 a 207. Ve vrstvě 3113 vykazovala nejvýraznější zastoupení rovněž třída 201, reprezentovaná především dnem poháru (**obr. 29: 8**). Dále se vyskytla třída 203. Stopové zastoupení vykazovala třída 109 spolu s keramickou třídou 207.

Vyhodnocení keramických souborů je vzhledem k jejich malé četnosti problematické. Oporou pro datování je především příslušnost k jednotlivým keramickým třídám, význam morfologických znaků je možné považovat při posuzované velikosti souborů pouze za doplňkový. Při vyloučení několika zlomků raně novověké keramiky z vrstev 1047 a 1049, které je s největší pravděpodobností možné považovat za mladší kontaminaci, lze konstatovat, že všechny soubory vykazují podobné složení. Výrazně je zastoupená kvalitně redukčně vypálená keramika třídy 203 s nestejnorodým střepem a kvalitní redukční keramika s hrubým stejnorodým střepem třídy 201. Třída 203 je považována za technologickou variantu řemeslně dokonalého zboží třídy 201. Pouze v kontextu 1013 a 2091 se stopově vyskytla keramika pozdně hradištní tradice reprezentovaná zbožím třídy 101 nebo 102. V souborech 1013, 1077, 2091, 3095 a 3113 se jako doprovodná třída výrazně projevilo protoredukční zboží třídy 109. V souboru 1047 je možné zaznamenat nástup leštěné keramiky 302.

Většinu posuzovaných souborů je možné datovat do období již pokročilé výrazné technologické změny keramické produkce, pro kterou je charakteristický nástup kvalitních redukčních tříd (především 201) a standardizace výroby, tedy do druhé poloviny 14. století.

Obr. 28
Severní část Sedláčkovy ulice, sonda 1/02. Výběr keramických nálezů. 1: Vrstva 1047, třída 203. 2: Vrstva 1013, třída 201. 3–6: Vrstva 1047, třída 201. 10: Vrstva 1047, třída 201. 11: Vrstva 1047, třída 203. 12: Vrstva 1050, třída 203.

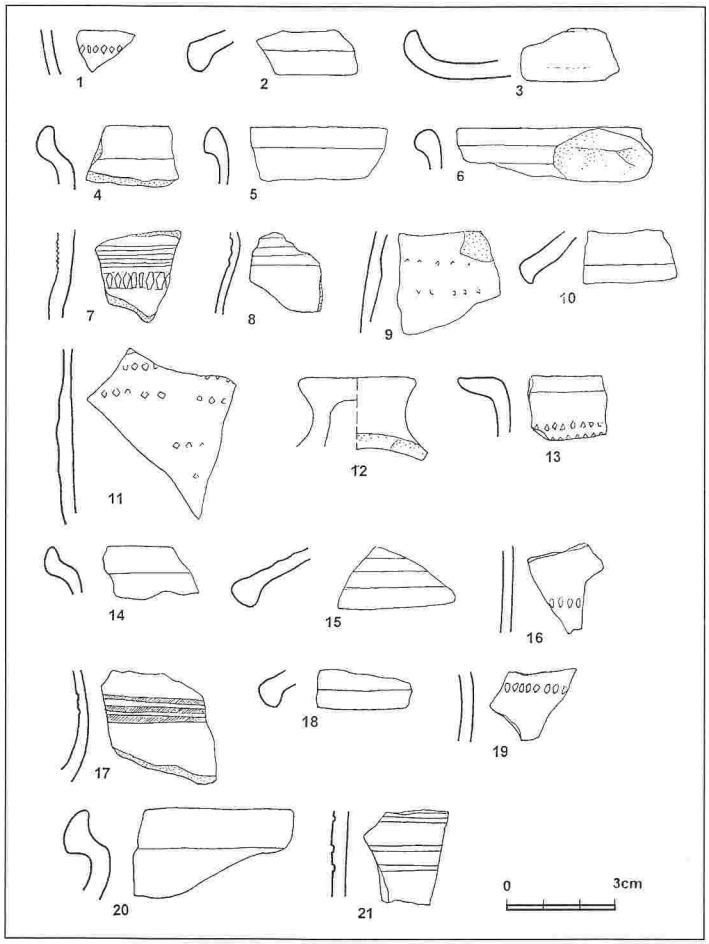

Obr. 29
Severní část Sedláčkovy ulice, sondy 2–3/02. Výběr keramických nálezů. 5: Vrstva 2091, třída 212. 6–7: Vrstva 3095, třída 201. 8–9: Vrstva 3113, třída 201. Autoři obrázků Michal Hauer, Ladislav Kaiser, Petr Kočár, David Mertl, Lenka Nohovcová a Hana Novobilská.

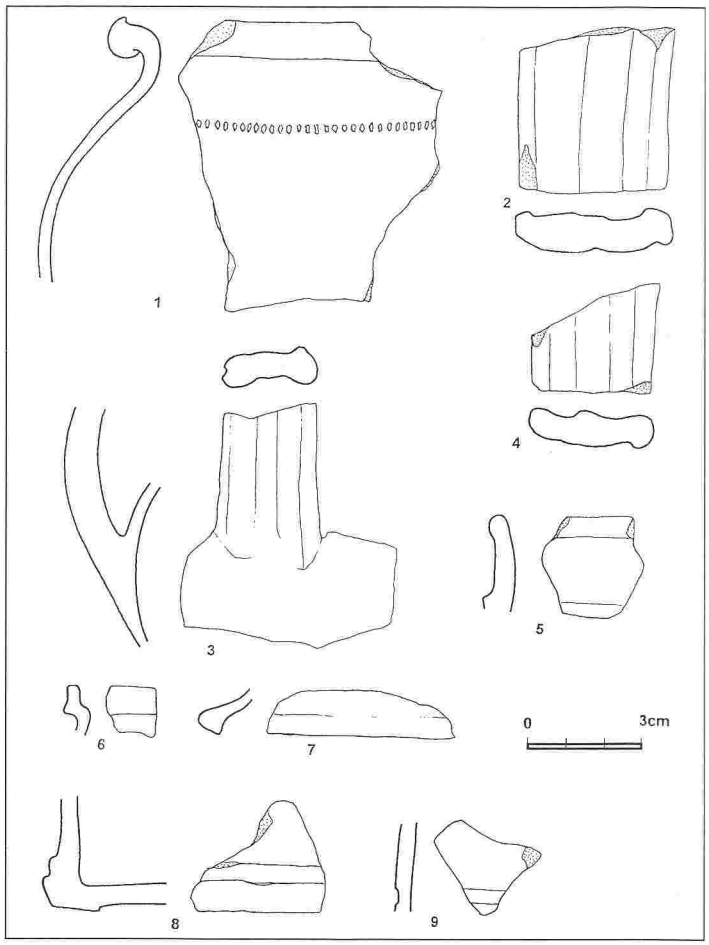

4.5. Výpověď dalších artefaktů a ekofaktů z výplně zahloubených objektů v sondě 1/02

Bohatá kolekce nálezů stavebních materiálů byla vyzvednuta z výplně zahloubených objektů v sondě 1/02. Fragmenty mazanice obsahovaly vrstvy 1047 (14 ks) a 1013 (6 ks). Zlomek z vrstvy 1047 nesl na vnitřní straně otisky blíže neměřitelných dřevěných prvků (**obr. 27: 6, 12**). U dalších zlomků mazanice bylo možné doložit stopy úpravy povrchu hlazením (**obr. 27: 5; obr. 27: 7, 8, 9; obr. 27: 10; obr. 27: 11**). Z kontextu 1077 byl vyňat zlomek prejzu a uloženina 1047 obsahovala cihlu, u které byla měřitelná pouze výška 6 cm. Uvedená vrstva 1047 obsahovala dále zlomky dlaždic (5 ks), které měly hladce upravený povrch (šířka 3,5 a 4 cm). Dvěma kusy byla dlaždice zastoupena ve vrstvě 1013 a jedním ve vrstvě 1049.

Ze spáleništní vrstvy 1013 byl získán nepočetný soubor rostlinných zbytků (50 ks rostlinných zbytků). V souboru dominovaly kulturní trávy, zejména žito seté (*Secale cereale*) tvořící 30 %, pšenice setá (*Triticum aestivum*) 10 % z nalezených diaspor. Ječmen obecný (*Hordeum vulgare*) a oves (*Avena sp.*) tvořily jen malou příměs souboru (4 a 2 %). Z ostatních užitkových druhů byla ojediněle zaznamenána líska obecná (*Corylus avellana*) a jalovec obecný (*Juniperus communis*).

Z planých druhů byl zaznamenán merlík bílý (*Chenopodium album*), druh s širokou ekologickou amplitudou, nitrofilních živinami dotovaných kypřených či jinak zraňovaných ploch. Typický pro širokou škálu antropogennních stanovišť. Od segetálních (plevelných) společenstev okopanin a jaří až po rumištní společenstva různého druhu. Dále byl v souboru zaznamenán zlomek letorostu dubu (*Quercus sp.*) s typickým hranolovitým apikálním pupenem a střídavě postavenými pupeny na letokruhu. Z ostatních nálezů bylo zaznamenáno malé množství (2 zlomky) cykloidních rybích šupin. Zjištěny byly pouze šupiny kaprovitých ryb (*Cyprinidae*) bez možnosti bližší determinace. Soubor lze hodnotit jako zbytek zásoby zuhelnatělých diaspor obilnin s malou příměsí dalších v širokém slova smyslu užitkových (synantropních) druhů.

5. Výsledky výzkumu

Nejdůležitějším výstupem výzkumů v Sedláčkově ulici je získání poměrně ucelené linie archeologických dokumentačních bodů, která prochází v severojižním směru celým historickým jádrem města. Tato linie přinesla velmi cennou výpověď o podobě terénního reliéfu místa před lokací vrcholně středověkého města. Předlokační úroveň terénu je v jádru Plzně fixována světlým šedým prachovitým půdním typem, který byl definován již na celé řadě archeologických výzkumů. ***12)*** V Sedláčkově ulici však byla zjištěna řada míst, kde se půdní typ nedochoval vůbec nebo kde se z něj dochovala jen tenká vrstvička. Jde o doklady snižování terénu, k němuž muselo dojít před uložením dochovaných kulturních vrstev. V úsecích mezi Veleslavínovou a Riegrovou ulicí se nacházeji dokumentační body s dochovaným půdním typem (sondy 6/01, 8–10/01, 21–22/01) i bez něj (sondy 11–12/01, 19/01, 26/01), tyto úpravy zde tedy měly jen lokální charakter. Naproti tomu v úsecích mezi Riegrovou a Bezručovou ulicí nebyla dochovaná vrstva půdního typu spolehlivě zjištěna. ***13)*** Situaci je tedy nutno vykládat jako doklad plošného snížení terénu. Podle datování následných vrstev muselo k této události dojít v období výstavby města. Původní předlokační terén se tedy od jihu na sever mírně svažoval.

12) Dosud nejlépe byl tento půdní typ prozkoumán v severní části náměstí Republiky (Široký 1998b).

13) Nejstarší vrstvy v sondách 29–30/01 mohou být interpretovány i jinak.

Překvapivé zjištění přinesl výzkum v nejsevernějším úseku Sedláčkovy ulice (Sady 5. května–Veleslavínova). Nad podložím zde byl v sondě 1/02 zachycen půdní typ tvořený hnědou prachovitou hlínou (1045=1057=1074) o proměnlivé mocnosti 12–74 cm, jehož povrch výrazně klesal směrem k severu z 312,97 m n. m. na 310,50 m n. m. Tento půdní typ zkoumaný již v rámci výzkumu Sedláčkovy ulice v roce 2001 (sonda 4/01) je stratigraficky starší než pravěké zahloubené objekty zkoumané v tomto prostoru. Jedná se tudíž o vzácně dochované reziduum pravěkého půdního pokryvu prostoru historického jádra města, který měl výrazně odlišný charakter od mladšího půdního typu, jenž je běžně v historickém jádru zjišťován. Ten ve všech dosud zkoumaných případech stopy pravěkého osídlení překrýval, a je proto třeba jej spojovat s raně až vrcholně středověkou zemědělskou kultivací prostoru před lokací města (srov. především Široký 1998b).

Předlokační aktivity reprezentuje především vrstva 1056 v sondě 1/02, která obsahovala nálezy ze starší doby římské. Poblíž byl v sondě 4/01 dokumentován zahloubený objekt s blíže nezařaditelným pravěkým střepem. Nálezy z výzkumů v letech 2001–2002 nejsou prvními doklady pravěkého osídlení v severozápadním koutu historického jádra. Někde v nejbližším okolí našeho nálezu prozkoumal A. Beneš v roce 1967 zahloubený objekt z počátku doby římské, v jehož sousedství nalezl eneolitickou kamennou sekerku. Objekt je ve zprávě lokalizován „mezi budovou pedagogické fakulty a čp. 42", dům tohoto čp. však není dnes možné v okolí identifikovat (BZO 1967, 28; Beneš 1974, 178). Sídelní areál ze starší doby římské identifikovaný v severní části Sedláčkovy ulice je součástí souvislejšího osídlení tohoto období na ploše historického jádra města, další nálezy jsou známy z širšího okolí křižovatky Perlové a Veleslavínovy ulice či z náměstí Republiky. ***14)***

14) Doklady shromažďované jednotlivými záchrannými výzkumy zatím čekají na souhrnné vyhodnocení. Srov. např. Beneš 1994, 12; Nováček 1996.

K předlokačním strukturám počítáme ještě zahloubený objekt v sondě 14/01 (1411, 1406), který však neposkytl žádný datovací materiál. V souvislosti s předlokačními nálezy je nutné připomenout zbytky objektu zkoumané kdesi v Sedláčkově ulici v roce 1978, které byly datovány do poloviny 13. století (Frýda 1979, 320).

Ve většině dokumentačních bodů v Sedláčkově ulici nasedala na půdní typ či přímo na podloží výrazná úprava povrchu, dlažba z oblázků a valounů s pečlivě zhutněným rovným povrchem. Nebyla zpravidla příliš mocná, často se jednalo o jedinou řádku vtlačenou pěchováním do níže položené vrstvy. V sondě 38/01 se tato úprava jevila jen jako v řezu obtížně identifikovatelná styková plocha na povrchu podloží (3814), v sondách 43–44/01 odpovídala této úpravě železitá krusta. Výzkumem byla identifikována 2 místa, kde se dlažba nevyskytovala, před domy čp. 268, 271–272 (sondy 6/01, 8–10/01) a před domy čp. 171–172 (sondy 40–41/01). Tyto polohy tedy nebyly příliš rozsáhlé, v sousedních dokumentačních bodech byla dlažba evidována. V místě sondy 12/01 se vydlážděný povrch svažoval směrem k prostředku ulice. Kde je to možné sledovat, navazuje vydláždění ulice bezprostředně na výše zmíněné snížení terénu. V celé ulici má víceméně jednotný charakter, velmi kvalitně provedený povrch musel vzniknout pěchováním či válcováním. Z uvedeného vyplývá, že zřízení této úpravy, k němuž muselo dojít velmi pravděpodobně jednorázově, bylo poměrně nákladným podnikem. Nejstarší úprava Sedláčkovy ulice je shodná s úpravou povrchu náměstí, také zde proběhlo snížení povrchu do jednotné úrovně, shodný je i úsporný, ale důkladný charakter nejstaršího dláždění. ***15)*** K nejstarší úpravě náměstí,

15) Dílčí publikace viz Nováček – Široký 2000; nálezové zprávy: Široký 1998b; Široký a kol. 2005.

Sedláčkovy ulice a patrně i dalších veřejných prostranství města došlo zřejmě v období budování a výstavby města před polovinou 14. století.

Stejně jako na zkoumaných místech na náměstí uložily se i na některých místech Sedláčkovy ulice na nejstarší dlažbu vrstvy výrazně organogenního charakteru se zvýšeným obsahem artefaktů i ekofaktů. Jednalo se především o 3 polohy v jižní části ulice, před domem čp. 209 (sondy 28–29/01), před domem čp. 198 (sonda 31/01) a před domy čp. 171–172 (sondy 39–41/01). Archeobotanická analýza vzorků odebraných z těchto vrstev umožnila úvahy o charakteru odpadu, který se na dlažbě shromažďoval. Zvláště v nejjižnějším úseku ulice je třeba na okrajích komunikačně používané plochy předpokládat ukládání poměrně mocných deponií odpadu, který ve větší míře obsahoval hnůj a pravděpodobně i lidské fekálie. Archeobotanicky je doložena nerovnost vydlážděného povrchu, v jehož depresích se shromažďovala voda a tekutý odpad. Archeologicky je tato nepravidelnost bezpečně doložitelná jen plošným odkryvem, značně nerovný povrch byl charakteristický pro soudobé dlažby v severní části náměstí. K ukládání nečistot, většinou asi poměrně dynamickému, docházelo i na dalších místech ulice, odpadní charakter sedimentů ale nebyl tak výrazný. Zajímavé je srovnání archeobotanických vzorků z úseku mezi Riegrovou a Prešovskou ulicí a úseku mezi Prešovskou a Bezručovou ulicí. Prokázalo, že v nejjižnější části ulice byl odpad ukládán ve větších kvantech, severněji byly poměry spořádanější a hygienická situace uspokojivější. Velmi zajímavá je závislost poměrného zastoupení některých ekologických skupin na poloze příslušné sondy v severojižním směru. Tato skutečnost je bezpochyby projevem různých mechanismů vzniku odpadu v jednotlivých domácnostech, před jejichž domy byly odpadní vrstvy zachyceny.

Lokační dlažba nebyla jedinou výzkumem zachycenou komunikační úpravou, v některých místech byly dokumentovány i mladší dlažby. V sondách 30/01 a 43–44/01 nasedala další dlažba přímo na povrch té lokační, v jiných případech (sondy 26–28/01, 31/01) uzavírala další dlažba více či méně mocnou vrstvu nečistot. V sondě 31/01 na rohu Sedláčkovy a Prešovské ulice byly zaznamenány dokonce tři úrovně dlažby nad sebou. Z výčtu míst, kde byl tento jev evidován, vyplývá, že obnova dlažby byla v Sedláčkově ulici místně omezeným jevem, v sondě 28/01 byl okraj vydlážděného místa přímo zachycen (2815). Tato situace ostře kontrastuje s vývojem náměstí, kde byla obnově dlažby věnována značná pozornost. ***15)***

Zajímavou skupinu nálezů představují doklady požáru v severní části ulice. Na třech místech, na rohu Sedláčkovy a Veleslavínovy ulice (sondy 4–5/01), před domem čp. 268 (sondy 6–7/01) a před domy čp. 271–272 (sondy 8/01, 10/01, 12/01) byly zkoumány vrstvy se značným obsahem uhlíků a vypálených zlomků mazanice, které jsou nepochybně přemístěnými pozůstatky požárem zaniklých staveb. Místní omezení nálezů naznačuje, že původní poloha staveb nemusí být od místa archeologizace pozůstatků příliš vzdálena. O charakteru těchto staveb víme velmi málo, podle rozboru fragmentů mazanice předpokládáme jak srubovou, tak i lehčí hrázděnou konstrukci. Středověký požár dokumentovaný v severní části Sedláčkovy ulice lze dávat do souvislosti s dalšími požárovými destrukcemi zjištěnými v historickém jádru města, které jsou většinou kladeny do doby kolem roku 1350. Jedná se jednak o podobně přemístěné požárové vrstvy v prostoru náměstí ***16)***, jednak o požárem zaniklé konstrukce na parcelách domů čp. 289 a čp. 131 (Čp. 289: Nováček – Vařeka 1997; Čp. 131: Kaiser – Široký – Militký 2002).

16) *Požárové destrukce byly zjištěny jak na severní (Široký 1998b), tak na jižní straně náměstí (Široký a kol. 2005).*

Rozbor keramických nálezů prokázal, že většina archeologicky dokumentovaného vývoje Sedláčkovy ulice se odehrála velmi pravděpodobně během první poloviny 14. století. Sem je třeba na základě dosavadních znalostí datovat požár v severní části ulice i ukládání nečistot na dlažbě. Zdá se tedy, že v určité době kolem poloviny 14. století dospěl dosavadní víceméně živelný vývoj komunikace do bodu, kdy došlo ke konečné stabilizaci povrchu.

Překvapivé jsou výsledky výzkumu v sondě 1/02 v nejsevernější části Sedláčkovy ulice, kde byly prozkoumány zahloubené objekty, jejichž zánik je shodně datován na konec 14. století. Mělkou jámu s rovným dnem vyplňovalo výrazné souvrství s požárovou destrukcí (1013, 1030). Stejnému horizontu náležely tři současné sloupové jámy shodného charakteru vyplněné jednotnou vrstvou 1049. Popisované sloupové jámy jsou dokladem přítomnosti nadzemní, blíže neznámé dřevěné konstrukce. Stratigraficky mladší byl zahloubený objekt 1046, při jehož stěně byla dokumentována základová řádka zídky z kamenů. Svrchní vrstva jeho výplně (1047) obsahovala zlomky cihel a dlaždic, což by mohlo poukazovat na nespalné řešení nadzemní části objektu, může se však jednat jen o doklady důkladnějšího vybavení dřevěné stavby. Vrstvy tvořící výplň objektu (1118, 1050, 1047) neobsahovaly doklady požáru, objekt tedy zanikal nenásilně. Výše popsané struktury jsou nepochybně doklady menších staveb převážně dřevohliněné konstrukce, které byly podle všeho jen částečně zahloubeny pod terén. ***17)*** Na základě výsledků výzkumu můžeme rozlišit nejméně dva stratigrafické horizonty této zástavby. Severní část dnešní Sedláčkovy ulice byla tedy v předhusitském období zastavěna, prodloužení ulice k hradbám tedy není dílem lokačního záměru. Po zániku zástavby někdy ve druhé polovině 14. století se tato plocha podle všeho stala veřejným prostranstvím.

17) *Chybějí indicie zásadnějšího snížení terénu v mladších obdobích.*

Archeologické výzkumy Sedláčkovy ulice v Plzni prokázaly především překvapivě vyspělý charakter úpravy povrchu jedné z vedlejších ulic města ve středověku. Z výsledků výzkumu je zřejmé, že tento povrch byl pravidelně(?) udržován a opravován. K podobným závěrům vede zatím neuzavřený výzkum hlavního plzeňského náměstí. ***18)*** Tyto poznatky jsou v rozporu s dosavadními obecnými představami o špatné hygienické situaci na veřejných prostranstvích středověkých měst. Ve světle předložených zjištění lze uvažovat o tom, že pozdně středověké písemné prameny vypovídající o špatné úrovni veřejných komunikací v českých městech odrážejí spíše dlouhodobé zanedbání jejich údržby. Četné zmínky o dláždění veřejných prostranství vyskytující se od druhé poloviny 15. století lze spojovat spíše s kvalitativně novými technologiemi úpravy komunikačních povrchů, které byly odlišné od primitivních dlažeb z doby počátků měst. ***19)***

18) *Výzkum náměstí Republiky probíhá s přestávkami od roku 1997, výsledky byly předběžně publikovány (Nováček – Široký 2000). K dispozici jsou nálezové zprávy: Široký 1998b; Široký a kol. 2005.*

19) *Pozdně středověké písemné prameny vyhodnotil nejnověji Macek 1998, 128–133.*

Výzkumy dále prokázaly, že nejsevernější část Sedláčkovy ulice nebyla součástí lokačního záměru, ale že původní zástavba zde zřejmě přiléhala k areálu dominikánského kláštera. K zástavbě a změně využití prostoru došlo ještě v předhusitském období. ***20)***

20) *Předložená práce vznikla s podporou výzkumného záměru MSM 49 77 75 13 14.*

Nepublikované zprávy

KAISER, L. – KOČÁR, P. – ŠIROKÝ, R. 2003
Plzeň, Sedláčkova ul., severní část. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě horkovodu, archiv ZIP o. p. s., čj. 381/03

KAISER, L. – ŠIROKÝ, R. – MILITKÝ, J. 2002
Plzeň, čp. 131, nám. Republiky 17. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu, archiv ZIP o. p. s., čj. 176/02

LÍBAL, D. A KOL. 1980
Plzeň. Stavebně-historický průzkum jádra, strojopis SÚRPMO Praha, archiv NPÚ-ÚOP v Plzni

ŠIROKÝ, R. 1998B
Plzeň – Severní část náměstí Republiky (1998). Předběžná nálezová zpráva o předstihovém záchranném výzkumu, archiv odd. záchranných archeologických výzkumů ZČM v Plzni, čj. 38/98

ŠIROKÝ, R. – HAUER, M. – KOČÁROVÁ, R. – SŮVOVÁ, Z. 2005
Plzeň. Jižní část náměstí Republiky (2004). Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě odvodňovací štoly. I. – Sonda v ploše náměstí (1/04), archiv ZIP o. p. s., čj. 329/05

ŠIROKÝ, R. – KOČÁR, P. – MIKOLÁŠOVÁ, K. 2002
Plzeň, Sedláčkova ul. Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu při rekonstrukci vodovodu, archiv ZIP o. p. s., čj. 22/02

ŠIROKÝ, R. – URBAN, J. – ANDERLE, J. – KAISER, L. – KOČÁR, P. 2001
Plzeň, „Bílé nároží" (čp. 196 a 318/319, Prešovská 18 a 20). Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu, archiv ZIP o. p. s., čj. P85/01

Literatura

ANDERLE, J. – ŠIROKÝ, R. 2000
Vývoj domu čp. 126 v Plzni. Pokus o interdisciplinární průzkum památky, Průzkumy památek 7, č. 2, 103–116

BĚLOHLÁVEK, M. A KOL. 1965
Dějiny Plzně I. Od počátků do roku 1788. Plzeň

BENEŠ, A. 1974
Výzkumy expozitury Archeologického ústavu ČSAV v Plzni v Západočeském kraji v letech 1963–1972, Minulosti Západočeského kraje 10, 170–184

BENEŠ, A. 1994
Cesta do pravěku 3. plzeňského obvodu, Plzeňsko 21, č. 3–4, 11–13

BZO 1967
Bulletin záchranného oddělení 5, Praha

FAEGRI K. – IVERSEN J. 1989
Textbook of pollen analysis. 4th edition, Wiley, Chicester

FRÝDA, F. 1979
Archeologický výzkum v městě Plzni, Archaeologia historica 4, 319–322

FRÝDA, F. 1988
Plzeňská městská zbrojnice I., Plzeň

HAUSEROVÁ, M. 1995
Urbanismus, in: Fajt, J. (ed.), Gotika v západních Čechách, Praha, 138–172

JONES, M. K. 1991
Sampling in Palaeoethnobotany, in: Van Zeist, W. et al. (ed.), Progress in Old World Palaeoethnobotany. Balkema. Rotterdam, 53–63

MACEK, J. 1998
Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526), díl 3 – Města, Praha

NOVÁČEK, K. 1996
Raně středověké osídlení v areálu Nové Plzně, Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 13, 75–78

NOVÁČEK, K. 2000
Středověký dům v Plzni. Archeologický výzkum parcely v Sedláčkově ul. 1 (čp. 187), Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 15, 5–66

NOVÁČEK, K. – ŠIROKÝ, R. 2000
Náměstí v Plzni ve středověku a raném novověku, in: Piekalski, J. – Wachowski, K. (eds.) 2000, 291–297

NOVÁČEK, K. – TETOUR, M. 2003
Možnosti využití databázových systémů pro zpracování keramického materiálu – Formalizovaná deskriptivní databáze KLASIKER, dostupné z www.zip-ops.keramikaonline

NOVÁČEK, K. – VAŘEKA, P. 1997
Pozůstatky lokačního domu v čp. 289 v Plzni. Málo známá stavební tradice v Čechách vrcholného a pozdního středověku, in: Kubková, J. a kol. (ed.), Život v archeologii středověku, Praha, 488–497

ORNA, J. 2002
Středověký keramický zvonek z Plzně, Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 16, 182–184

PIEKALSKI, J. – WACHOWSKI, K. (EDS.) 2000
Średniowieczny Śląsk i Czechy. Centrum średniowiecznego miasta – Wrocław i Europa środkowa (Wratislavia antiqua 2), Wrocław

STRNAD, J. 1909
Nejstarší místopis Plzně do válek husitských, Sborník Městského historického muzea v Plzni 1, 54–87

ŠIROKÝ, R. 1998A
Pitná, užitková a odpadní voda v raně novověké Plzni. Přehled problematiky, Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 14, 5–21

TETOUR, M. 2005
Formalizovaná deskriptivní databáze KLASIKER – dva roky poté, dostupné z www.zip-ops.keramikaonline

VAN DER VEEN, M. M. 1984
Sampling for Seeds, in: Van Zeist, W. et Caspaire, W. A. (edd.), Plants and Ancient Man, Balkema, Rotterdam, 193–199

Elektronické zdroje (elektronische Quellen)

TETOUR, M. A KOL.
Keramika on-line [webová stránka]. c2006 [cit. 13. 3. 2006].
Dostupné z http://www.zip-ops.cz/keramikaonline

Sedláčkova-Straße im Licht archäologischer Grabungen. Zur Gestaltung öffentlicher Freiplätze mittelalterlicher Städte.

Das wichtigste Ergebnis der Grabung in der Sedláčkova-Straße ist die Gewinnung einer zusammenhängenden Linie archäologischer Dokumentationspunkte, die in nord-südlicher Richtung den ganzen historischen Stadtkern überquert. Die Linie sagt viel über das Aussehen der Terrainreliefs vor der Gründung der hochmittelalterlichen Stadt aus. Das Vorlokationsniveau des Terrains im Kern von Pilsen stellt der grau staubartige Bodentyp dar, der schon auf zahlreichen archäologischen Grabungen definiert wurde. In Sedláčkova-Straße wurden jedoch zahlreiche Stellen konstatiert, wo sich der Bodentyp entweder überhaupt nicht erhielt oder wo davon nur eine dünne Schicht blieb. Es handelt sich um Belege der Terrainsenkung, zu welcher vor der Entstehung der erhaltenen Kulturschichten gekommen sein muss. In Abschnitten zwischen den Veleslavínova- und Riegrova-Straße befinden sich Dokumentationspunkte mit erhaltenem Bodentyp (Suchschnitte 6/01, 8–19/01, 21–22/01) sowie ohne ihn (Suchschnitte 11–12/01, 10/01, 26/01); diese Herrichtungen waren also von lokalem Charakter. Dagegen in Abschnitten zwischen den Riegrova- und Bezručova-Straße wurde keine erhaltene Bodentypschicht zuverlässig festgestellt. Die Situation ist also als ein Beleg einer flächenweisen Terrainsenkung zu interpretieren. Der Datierung der folgenden Schichten nach muss zu diesem Ereignis zur Zeit des Aufbaus der Stadt gekommen sein. Das ursprüngliche Vorlokationsterrain sank also mäßig von Süden zum Norden.

Eine überraschende Feststellung brachte die Grabung im Nordteil der Sedláčkova-Straße (Sady 5. května – Veleslavínova). Über der Sohle wurde im Suchschnitt 1/02 ein Bodetyp entdeckt, der durch braune staubartige Erde (1045=1057=1074) von veränderlicher Mächtigkeit von 12–74 cm gebildet war und dessen Oberfläche deutlich in Richtung Norden von 312,97 m Seehöhe auf 310,50 m Seehöhe sank. Dieser Bodentyp, der schon im Rahmen der Grabung in der Sedláčkova-Straße im Jahre 2001 untersucht wurde (Suchschnitt 4/01), ist stratigraphisch älter als die urzeitlichen eingetieften Objekte, die in diesem Raum erforscht wurden. Es handelt sich also um ein seltenes Residuum der urzeitlichen Bodendecke des Raums des historischen Stadtkerns, die einen wesentlich unterschiedlichen Charakter von dem jüngeren Bodentyp hatte, der im historischen Stadtkern geläufig vorkommt. Der letzgenannte überdeckte in allen bisher untersuchten Fällen die Spuren der urzeitlichen Besiedlung und daher ist er mit der früh- bis hochmittelalterlichen landwirtschaftlichen Kultivation des Raums vor der Lokation der Stadt in Zusammenhang zu stellen.

Die Vorlokationsaktivitäten repräsentiert vor allem Schicht 1056 im Suchschnitt 1/02, die Funde aus der älteren Römerzeit enthielt. Unweit wurde im Suchschnitt 4/01 ein eingetieftes Objekt mit einem näher unklassifizierbaren urzeitlichen Scherben dokumentiert. Funde aus den 2001–2002 durchgeführten Grabungen sind nicht die ersten Belege der urzeitlichen Besiedlung im Nordwestteil des historischen Kerns. In der nächsten Umgebung unseres Fundes erforschte A. Beneš im Jahre 1967 ein eingetieftes Objekt aus dem Anfang der Römerzeit, in dessen Nachbarschaft er ein äneolithisches Steinbeil fand. Das Objekt wird im Bericht „zwischen das Gebäude der Pädagogischen Fakultät und das Haus Nr. 42" lokalisiert; das Haus dieser Nummer kann jedoch heute in der Umgebung nicht mehr identifiziert werden (BZO 1967, 28; Beneš 1974, 178). Das Siedlungsareal aus der älteren Römerzeit, das im Nordteil der Sedláčkova-Straße identifizeirt wurde, ist Bestandteil einer zusammenhängenden Besiedlung aus jener Zeit auf dem Gebiet des historischen Stadtzentrums, weitere Funde sind aus der breiteren Umgebung der Kreuzung Perlová- und Veleslavínova-Straße oder aus dem Platz der Republik bekannt (Vgl. z.B. Beneš 1994, 12; Nováček 1996).

Zu Vorlokationsstrukturen zählen wir noch das eingetiefte Objekt im Suchschnitt 14/01 (1411, 1406), das jedoch kein Datierungsmaterial lieferte. Im Zusammenhang mit Vorlokationsfunden sind Objektreste zu erwähnen, die in der Sedláčkova-Straße im Jahre 1978 untersucht und in die Mitte des 13. Jahrhunderst datiert wurden (Frýda 1979, 320).

In den meisten Dokumentationspunkten in der Sedláčkova-Straße beruhte direkt auf dem Bodentyp oder der Sohle eine ausgeprägte Oberflächenherrichtung, ein Pflaster aus Kieseln und Rollsteinen mit sorgfältig gestampfter gerader Oberfläche. Sie war in der Regel nicht allzu dick. Oft handelte es sich um eine einzige Steinreihe, die in die untere Schicht gedrückt war. Im Suchschnitt 38/01 erschien diese Herrichtung im Schnitt nur als eine kaum zu identifizierbare Kontaktfläche auf der Sohlenoberfläche (3814), in Suchschnitten 43–44/01 entsprach dieser Herrichtung eine Eisenkruste. Während der Grabung wurden 2 Stellen identifiziert, wo das Pflaster nicht vorkam – vor Häusern Nr. 268, 271–272 (Suchschnitte 6/01, 8–10/01) und vor Häusern Nr. 171–172 (Suchschnitte 40–41/01). Diese Flächen waren also nicht allzu ausgedehnt, in benachbarten Dokumentationspunkten war schon Pflaster vorhanden. An der Stelle des Suchschnitts 12/01 sank die gepflasterte Oberfläche zur Straßenmitte. Dort, wo es zu verfolgen ist, knüpft das Straßenpflaster unmittelbar auf die oben erwähnte Terrainsenkung an. In der ganzen Straße weist es einen mehr oder weniger einheitlichen Charakter auf, die sehr gut hergerichtete Oberfläche muss durch Stampfen oder Walzen entstanden sein. Daraus ergibt sich, dass diese Herrichtung, die höchstswahrscheinlich auf einmal durchgeführt wurde, relativ kostspielig war. Die älteste Herrichtung der Sedláčkova-Straße ist mit jener der Platzoberfläche identisch, wo auch die Senkung der Oberfläche auf ein einheitliches Niveau erfolgte; identisch ist auch der sparsame, aber gründliche Charakter des ältesten Pflasters (Teilpublikationen siehe Nováček – Široký 2000; Fundberichte: Široký 1998; Široký und Kol. 2005). Zur ältesten Herrichtung des Platzes, der Sedláčkova-Straße und wohl auch weiterer öffentlicher Freiplätze kam es höchstwahrscheinlich in der Periode des Aufbaus der Stadt vor der Mitte des 14. Jahrhunderts.

Ähnlich wie in den untersuchten Teilen des Platzes wurden auch auf einigen Stellen der Sedláčkova-Straße auf das älteste Pflaster eindeutig organogene Schichten mit erhöhtem Gehalt von Artefakten und Ökofakten abgelagert. Es handelte sich vor allem um 3 Fundorte im Südteil der Straße, vor dem Haus Nr. 209 (Suchschnitte 28–29/01), vor dem Haus Nr. 198 (Suchschnitt 31/01) und vor Häusern Nr. 171–172 (Suchschnitte 39–41/01). Die archäobotanische Analyse der aus diesen

Schichten entnommenen Proben veranlasste Überlegungen über den Charakter des Abfalls, der sich auf dem Pflaster angesammelt hatte. Besonders im südlichsten Straßenabschnitt ist auf Straßenrändern die Ablagerung von relativ mächtigen Deponieschichten anzunehmen, die im großen Maße Mist und wohl auch menschliche Fekalien enthielten. Archäobotanisch ist die ungerade Pflasteroberfläche belegt, in deren Depressionen sich Wasser und flüssiger Abfall ansammelte. Archäologisch ist diese Unregelmäßigkeit mit Sicherheit nur durch eine Flächenfreilegung belegbar, die sehr ungerade Oberfläche war für damalige Pflaster im Nordteil des Platzes charakteristisch. Zu der ziemlich dynamischen Ablagerung von Unrat kam es auch in weiteren Straßenteilen, der Abfallcharakter der Sedimente war jedoch nicht so ausgeprägt. Interessant ist der Vergleich archäobotanischer Proben aus dem Abschnitt zwischen der Riegrova- und Prešovská-Straße und der Prešovská- und Bezručova-Straße. Es zeigte sich, dass im südlichsten Straßenteil Abfall in größeren Mengen deponiert worden war, nördlicher herrschte mehr Ordnung und die hygienische Situation war Besser. Sehr interessant ist die Abhängigkeit der relativen Vertretung gewisser ökologischer Gruppen von der Lage des entsprechenden Suchschnitts in Nord-Süd-Richtung. Diese Tatsache ist unbestritten der Ausdruck verschiedener Mechanismen der Abfalldeponierung in einzelnen Haushalten, von deren Häusern Abfallschichten entdeckt wurden.

Das Lokationspflaster war nicht die einzige festgestellte Straßenherrichtung, auf einigen Stelle wurden auch jüngere Pflaster enteckt. In Suchschnitten 30/01 und 43–44/01 beruhte das jüngere Pflaster direkt auf der Oberfläche des Lokationspflasters, in anderen Fällen (Suchschnitte 26–28/01, 31/01) schloss ein weiteres Pflaster die mehr oder weniger dickte Unratschicht ab. Im Suchschnitt 31/01 an der Ecke der Sedláčkova- und Prešovská-Straße wurden sogar drei Pflasterniveaus übereinander verzeichnet. Aus der Auszahlung der Stellen, wo diese Erscheinung festgestellt wurde, ergibt sich, dass die Erneuerung des Pflasters in der Sedláčkova-Straße eine lokal beschränkte Sache war, im Suchschnitt 28/01 wurde der Rand der gepflasterten Stelle direckt erfasst (2815). Diese Situation kontrastiert stark mit der Entwicklung des Platzes, wo der Pflastererneuerung eine große Aufmerksamkeit gewidmet wurde (Teilpublikationen siehe Nováček – Široký 2000; Fundberichte: Široký 1998; Široký und Kol. 2005).

Eine interessante Fundgruppe stellen Brandbelege im Nordteil der Straße dar. Auf drei Stellen, an der Ecke der Sedláčkova- und Veleslavínova-Straße (Suchschnitte 4–5/01), vor dem Haus Nr. 268 (Suchschnitte 6–7/01) und vor Häusern Nr. 271–272 (Suchschnitte 8/01, 10/01, 12/01) wurden Schichten mit hohem Gehalt von Kohlen und verbrannten Lehmbewurffragmenten untersucht, die ohne Zweifel ein Überrest der durch Brand vernichteten Bauten sind. Die lokale Beschränkung der Funde deutet an, dass die ursprüngliche Lage der Bauten von der Stelle der archäologischen Funde nicht allzu entfernt war. Über den Charakter dieser Bauten wissen wir sehr wenig, anhand der Analyse der Lehmbewurffragmente wird eine Blockbau- oder leichtere Fachwerkbaukonstruktion angenommen. Der mittelalterliche Brand, der im Nordteil der Sedláčkova-Straße dokumentiert wurde, kann mit weiteren Branddestruktionen in Zusammenhang gestellt werden, die im historischen Stadtkern festgestellt wurden und meistens in die Zeit um 1350 datiert werden. Es handelt sich einerseits um verlagerte Brandschichten im Raum der Platzes, ***1)*** andererseits um Konstruktionen auf Parzellen der Hauser Nr. 289 und 131, die dem Brand zum Opfer fielen (Nr. 289: Nováček – Vařeka 1997. Nr. 131: Kaiser – Široký – Militký 2002).

1) Branddestruktionen wurden sowohl auf der Nordseite (Široký 1998), als auch auf der Südseite des Platzes (Široký a kol. 2005) festgestellt.

Die Analyse von Keramikfunden bewies, dass der Großteil der archäologisch dokumentierten Entwicklung der Sedláčkova-Straße sich höchstwahrscheinlich im Verlauf der 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts abgespielt hatte. In diese Zeitspanne ist anhand bisheriger Kenntnisse der Brand im Nordteil der Straße und die Deponierung von Unrat auf dem Pflaster zu datieren. Es scheint also, dass um die Mitte des 14. Jahrhunderts die mehr oder weniger spontane Entwicklung der Straße zu jenem Punkt gelangte, wo die endgültige Stabilisierung der Oberfläche erfolgte.

Überraschend sind die Forschungsergebnisse aus Suchschnitt 1/02 im nördlichsten Teil der Sedláčkova-Straße, wo eingetiefte Objekte untersucht wurden, deren Untergang ans Ende des 14. Jahrhunderts datiert ist. Die seichte Grube mit geradem Boden war duch eine ausgeprägte Schichtenfolge mit Branddestruktion erfüllt (1013, 1030). Demselben Horizont gehörten drei gleichzeitige Pfostengruben identischen Charakters an, die mit der einheitlichen Schicht 1049 erfüllt waren. Die beschriebenen Pfostengruben sind ein Beleg einer oberirdischen, näher unbekannten Holzkonstruktion. Stratigraphisch jünger war das eingetiefte Objekt 1046, an dessen Wand die Fundamentreihe einer Steinmauer dokumentiert wurde. Die obere Schicht seiner Ausfüllung (1047) enthielt Ziegel- und Fliesenfragmente, was einen unbrennbaren oberirdischen Objektteil andeuten könnte; es kann sich jedoch nur um Belege einer gründlicheren Ausstattung des Holzobjekts handeln. Die Schichten 118, 1050 und 1047, die die Objektausfüllung bildeten, enthielten keine Brandbelege, das Objekt ging also gewaltlos unter. Die oben beschriebenen Strukturen stellen unbestritten Belege kleinerer Bauten meistens holzlehmiger Konstruktion dar, die allem Anschein nach nur teilweise in das Terrain eingetieft waren. Anhand der Grabungsergebnisse können wenigstens zwei stratigraphische Horizonte dieser Bebauung unterschieden werden. Der Nordteil der heutigen Sedláčkova-Straße war also in der vorhussitischen Zeit bebaut, die Verlängerung der Straße bis zur Stadtmauer ist also keine Lokationsabsicht. Nach dem Untergang der Bebauung in der 2. Hälfte des 14. Jahrhunderts wurde diese Fläche allem Anschein nach in einen öffentlichen Freiplatz umgewandelt.

Die archäologische Grabung in der Sedláčkova-Straße in Pilsen bewies vor allem den überraschend fortgeschrittenen Charakter der Oberflächenherrichtung einer der Nebenstraßen der mittelalterlichen Stadt. Aus den Grabungsergebnissen geht hervor, dass diese Oberfläche regelmäßig (?) gepflegt und repariert wurden. Zu ähnlichen Schlussfolgerungen führt die bisher nicht abgeschlossene Grabung auf dem Pilsner Hauptplatz. Diese Erkenntnisse widersprechen bisherigen allgemeinen Vorstellungen über die schlechte hygienische Situation auf öffentlichen Freiplätzen mittelalterlicher Städte. Im Licht der unterbreiteten Feststellungen ist darauf zu schließen, dass die spätmittelalterlichen schriftlichen Berichte über den schlechten Zustand öffentlicher Straßen in tschechischen Städten eher die langfristige Vernachlässigung ihrer Instandhaltung widerspiegeln. Zahlreiche Erwähnungen über Pflaster auf öffentlichen Freiplätzen, die ab der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts vorkommen, sind eher mit qualitativ neuen Technologie der Herrichtung von Straßenoberflächen in Zusammenhang zu stellen, die sich vom primitiven Pflaster aus der Zeit der Anfänge der Städte unterschieden. ***2)***

2) Spätmittelalterliche schriftliche Quellen wurden neuerlich von Macek 1998, 128–133 ausgewertet.

Die Grabungen beweisen weiter, dass der nördlichste Teil der Sedláčkova-Straße kein Bestandteil des Lokationsplans war, sonders dass die ursprüngliche Bebauung dort wohl an das Areal des Dominikanerklosters grenzte. Die Bebauung und Änderung der Raumnutzung erfolgte noch in der vorhussitischen Periode.

Bildbeschreibungen

Abb. 1
Historischer Stadtkern auf der Karte des Urkatasters. Bezeichnet ist die Sedláčkova-Straße und die Rekonstruktion der mittelalterlichen Hauptstraßen.

Abb. 2
Sedláčkova-Straße. Gesamtplan der Grabung in 2001. Dokumentierte Profile sind mit Pfeil bezeichnet. Mit erfülltem Kreis ist der erhaltene, mit leerem Kreis der nicht erhaltene oder stark beschädigte Bodentyp bezeichnet, das Dreieck bedeutet Vorlokationsfunde.

Abb. 3
Sedláčkova-Straße. 1: Süd- und Westprofil des Suchschnitts 4/01. 2: Westprofil des Suchschnitts 5/01.

Abb. 4
Sedláčkova-Straße. 1: Ostprofil des Suchschnitts 11/01. 2: Nordprofil des Suchschnitts 6/01. 3: Ost- und Westprofil des Suchschnitts 7/01.

Abb. 5
Sedláčkova-Straße. 1: Nordprofil des Suchschnitts 8/01. 2: Nordprofil des Suchschnitts 12/01. 3: Süd- und Westprofil des Suchschnitts 10/01.

Abb. 6
Sedláčkova-Straße. Südprofil des Suchschnitts 13/01.

Abb. 7
Sedláčkova-Straße. 1: Süd- und Westprofil des Suchschnitts 26/01. 2: Nordprofil des Suchschnitts 19/01.

Abb. 8
Sedláčkova-Straße. 1: Ostprofil des Suchschnitts 14/01. 2: Nordprofil des Suchschnitts 21/01. 3: Nordprofil des Suchschnitts 22/01.

Abb. 9
Sedláčkova-Straße. 1: Westprofil des Suchschnitts 27/01. 2: Ostprofil des Suchschnitts 29/01. 3: Ostprofil des Suchschnitts 30/01.

Abb. 10
Sedláčkova-Straße. Blick auf das Ostprofil des Suchschnitts 29/01. Foto Radek Široký.

Abb. 11
Sedláčkova-Straße. 1: Nord-, Ost- und Südprofil des Suchschnitts 28/01. 2: Westprofil des Suchschnitts 31/01.

Abb. 12
Sedláčkova-Straße. 1: Nord- und Ostprofil des Suchschnitts 39/01. 2: Nord- und Ostprofil des Suchschnitts 40/01. 3: Nordprofil des Suchschnitts 41/01.

Abb. 13
Sedláčkova-Straße. 1: Westprofil des Suchschnitts 38/01. 2: Nordprofil des Suchschnitts 43/01. 3: Ostprofil des Suchschnitts 44/01.

Abb. 14
Sedláčkova-Straße. Blick auf das Ostprofil des Suchschnitts 39/01. Foto Radek Široký.

Abb. 15
Sedláčkova-Straße. Zahlenmäßige Vertretung der Keramikklassen in einzelnen Kontexten im Rahmen der Grabung im Jahre 2001.

Abb. 16
Sedláčkova-Straße. Auswahl von Funden aus der Grabung im Jahre 2001. 1–4: Keramik. 5: Eisen. 6–9: Lehmbewurffragmente. 10: Preise. 1: Schicht 1001, Klasse 109. 2: Schicht 3901, Klasse 203. 3: Schicht 4001, Klasse 209. 4: Schicht 4102, Klasse 209. 5: Schicht 4001. 6: Schicht 1001. 7–9: Schicht 0505. 10: Schicht 0406.

Abb. 17
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Suchschnitt 1/02, Schnitt 3B, Schnitt 4B.

Abb. 18
Sedláčkova-Straße. Zusammenfassendes Diagramm der Vertretung ökologischer Pflanzengruppen in ausgewählten Proben.

Abb. 19
Sedláčkova-Straße. Ergebnisse der Pollenanalyse aus der Grabung im Jahre 2001.

Abb. 20
Sedláčkova-Straße. Ergebnisse der archäobotanischen Makrorestanalyse aus der Grabung im Jahre 2001.

Abb. 21
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Gesamtplan der Grabung im Jahre 2002.

Abb. 22
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Suchschnitt 1/02, Schnitt 2A.

Abb. 23
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Suchschnitt 2/02, Schnitt 6. Suchschnitt 3/02, Schnitt 7.

Abb. 24
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Suchschnitt 1/02, Schnitt 3B. Blick auf das eingetiefte Objekt, mit Schicht 1013 erfüllt. Foto Ladislav Kaiser.

Abb. 25
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Graphische Darstellung stratigraphischer Horizonte im Suchschnitt 1/02.

Abb. 26
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Zahlenmäßige Vertretung der Keramikklassen in einzelnen Kontexten im Rahmen der Grabung im Jahre 2002.

Abb. 27
Nordteil der Sedláčkova-Straße. Auswahl von Funden. 1–4: Keramik aus Schicht 1056 (Römerzeit). 5–12: Lehmbewurf. 5: Schicht 1013. 6– 9: Schicht 1047. 11: Schicht 2091. 12: Schicht 3113.

Abb. 28
Nordteil der Sedláčkova-Straße, Suchschnitt 1/02. Auswahl von Keramikfunden. 1: Schicht 1047, Klasse 203. 2: Schicht 1013, Klasse 201. 3–6: Schicht 1047, Klasse 201. 10: Schicht 1047, Klasse 201. 11: Schicht 1047, Klasse 203. 12: Schicht 1050, Klasse 203.

Abb. 29
Nordteil der Sedláčkova-Straße, Suchschnitte 2–3/02. Auswahl von Keramikfunden. 5: Schicht 2091, Klasse 212. 6–7: Schicht 3095, Klasse 201. 8–9: Schicht 3113, Klasse 201. Autoren der Abbildungen: Michal Hauer, Ladislav Kaiser, Petr Kočár, David Mertl, Lenka Nohovcová und Hana Novobilská.